FŐVÁROSUNK, BUDAPEST

FŐVÁROSUNK, BUDAPEST

FŐVÁROSUNK, BUDAPEST

A kötetet összeállította:
a Központi Statisztikai Hivatal
Budapest Városi Igazgatósága
és a Fővárosi Tanács VB Terv- és Közgazdasági Főosztálya
Kiadja: az MSZMP Budapesti Bizottsága
Propaganda és Művelődés osztálya
A tipográfiát és kötéstervet
az Athenaeum Nyomda tipografikai csoportja készítette

70.3258 Athenaeum Nyomda, Budapest
Íves magasnyomás
Felelős vezető: Soproni Béla igazgató

ELŐSZÓ

A távoli emberek számára Magyarország és Budapest elkülöníthetetlen fogalmak. Ismerjük magunk is a tényt, s számolunk vele: minden, ami ebben a városban történik, messzi falvakban is érezteti hatását. Itt él az ország lakosságának egyötöde, ipari kulturális centrum – tettek és áruk viszik a város hírét. Hazai és külföldi embereknek vissza-visszatérő program meglátni Budapestet.

A hetedik évtizedbe lépünk, s századunk rohanó tempója sodor minket is, kötelez a világvárosi rang. Mert Budapest már nem az, ami volt, de még nem az, amilyennek szeretnők látni. A múlt örökségének felszámolásához éppúgy kellenek az évek, mint ahhoz, hogy mielőbb kisimuljanak a ráncok öregedő városunk arcán. Ha mérleget készítünk, csak töredékét adhatjuk a tényekbe, adatokba szorított munkának. És a városért végzett minden munkának célja, értelme, hogy lakói jobban, s olyan körülmények között éljenek, ami a szocialista emberhez méltó. Tudjuk, hogy a szinte felsorolhatatlan eredmény mögött újabb és újabb igények húzódnak. Azt mondhatnók: igényeink elérték a világszínvonalat, de lehetőségeink nem mindenben tudják követni a tempót. Nem áltathatjuk magunkat azzal, hogy más nagyvárosok is hasonló gondokkal küzdenek.

Öt év eredményeire építve gyorsabb fejlődést tervezünk sok területen. Lakásépítés, közlekedés, kommunális ellátottság – milliárdokban jelentkező összegek. És ezt magunknak kell előteremteni kézzel és ésszel. Mint e könyvben összefoglalt adatok jelzik, képesek vagyunk erre. Hiszen szeretjük ezt a várost. A szeretet kötelez. De a város csak annyit adhat, amennyit személy szerint tőlünk kaphat.

A harmadik ötéves tervről készült számvetésünk egyértelműen bizonyítéka annak, hogy pártunk IX. kongresszusának határozatai Budapesten valóra váltak. S a X. kongresszust megelőző budapesti pártértekezlet a városfejlesztés távlati feladatainak kidolgozásában is merészen építhet e tényekre.

A mindennapos újrakezdés gondjával ajánljuk olvasóinknak e kötetet.

ПРЕДИСЛОВИЕ

Для людей дальних стран Венгрия и Будапешт слились в неотделимое друг от друга понятие. Нам известен этот факт и мы с ним считаемся: все, что происходит в этом городе, ощущается и в самых далеких селах. Здесь живет одна пятая всего населения Венгрии. Будапешт является промышленным и культурным центром страны – его дела и товары далеко разносят его славу. Постоянной, непременной программой венгерских и зарубежных людей является посещение Будапешта.

Мы вступаем в седьмое десятилетие, нас несут с собой стремительные темпы столетия, обязывает звание крупного мирового города. Ведь Будапешт уже не тот, чем был некогда, но еще не такой, каким мы хотели бы его видеть. Годы необходимы как для ликвидации наследства прошлого, так и для того, чтобы разгладились морщины на стареющем облике нашего города. Если мы подведем итоги, то в фактах и данных отразится лишь небольшая доля вложенного нами труда. А цель и смысл всего нашего труда, вкладываемого ради этого города, в том, чтобы жители его жили лучше и в таких условиях, которые достойны человека социализма. Мы знаем, что за огромным числом достижений, которые трудно было бы даже перечислить, таятся новые и новые потребности. Можно сказать, что наши потребности и требования достигли мирового уровня, однако возможности наши еще не во всем могут следовать этим темпам. Мы не можем успокаивать себя тем, что аналогичные заботы имеются и в других крупных городах мира.

Основываясь на достижениях пяти лет, мы планируем во многих областях стремительное развитие. Жилищное строительство, транспорт, коммунальные услуги – это все суммы, фигурирующие в миллиардах. И все это необходимо создать нам самим – своими руками и умом. Как об этом свидетельствуют данные, подытоженные в настоящем сборнике, мы способны выполнить эту задачу. Ведь мы любим этот город. А любовь обязывает. Однако, город может дать нам лишь то, что сам получит от нас.

Сметы третьего пятилетнего плана совершенно ясно свидетельствуют о том, что решения IX съезда нашей партии и в отношении Будапешта осуществлены. Будапештская партийная конференция, которая будет созвана перед X съездом партии, смело может опираться на эти факты при разработке планов реконструкции столицы.

Рекомендуем читателям этот сборник вместе с нашими повседневными, никогда не прекращающимися заботами.

VORWORT

Für fremde Leute sind Ungarn und Budapest untrennbare Begriffe. Wir kennen auch diese Tatsache und wir rechnen damit. Alles, was in dieser Stadt geschieht, merkt man auch in den weitliegenden Dörfern. Hier wohnt ein Fünftel der Bevölkerung des Landes, Budapest ist ein industrielles, kulturelles Zentrum – Taten und Waren tragen den Ruf der Stadt. Für Einheimische und Ausländer ist es ein immer wiederkehrendes Programm, Budapest anzusehen.

Wir treten in das siebente Jahrzehnt, das rasende Tempo unseres Jahrhunderts reißt auch uns mit, der Rang der Weltstadt verpflichtet uns. Budapest ist nämlich nicht mehr so wie früher, aber auch nicht so, wie wir es gerne hätten. Zur Liquidierung des Erbe der Vergangenheit braucht man genau so Jahre, wie dazu, daß sich die Runzeln auf dem immer älter werdenden Gesicht unserer Stadt glätten. Wenn wir eine Bilanz stellen, können wir nur einen Bruchteil der in Tatsachen und Daten verkörperten Arbeit geben. Jede Arbeit, die für die Stadt geleistet wird, hat das Ziel und den Sinn, daß ihre Einwohner besser und unter solchen Bedingungen leben können, die dem sozialistischen Menschen würdig sind. Wir wissen, daß es hinter den unaufzählbaren Ergebnissen neue und immer wieder neue Ansprüche gibt. Wir können sagen: Unsere Ansprüche haben das Weltniveau erreicht, aber unsere Möglichkeiten kamen dem Tempo nicht nach. Wir können uns nicht damit begnügen, daß andere Großstädte ähnliche Sorgen haben.

Auf die Ergebnisse von fünf Jahren basierend planen wir auf vielen Gebieten eine schnellere Entwicklung. Wohnungsbau, Verkehr, kommunale Versorgung – die Summen gehen bis in die Milliarden. Und das alles müssen wir selbst mit Hand und Hirn schaffen. Aber wie die in diesem Buch zusammengefügten Angaben zeigen, wir sind fähig dazu.

Wir haben nämlich diese Stadt gern. Die Liebe verpflichtet. Die Stadt kann aber nur so viel geben, so viel sie persönlich von uns bekommen kann.

Unsere Berechnung über den Fünfjahresplan beweist eindeutig, daß die Beschlüsse des IX. Kongresses unserer Partei in Budapest zur Wirklichkeit geworden sind. Die Parteikonferenz vor dem X. Kongreß kann in der Ausarbeitung der perspektivischen Aufgaben der Städteentwicklung gewiß auf die Tatsachen bauen.

Wir empfehlen diesen Band unseren Lesern mit der Sorge des täglichen Wiederbeginns.

I.

A GAZDASÁGI FEJLŐDÉS A III. ÖTÉVES TERV IDŐSZAKÁBAN

A IX. Pártkongresszus óta eltelt időszak sajátos helyet foglal el a főváros gazdasági és politikai életének történetében. A III. ötéves terv feladatait az új gazdaságirányítási rendszer előkészítésével és bevezetésével egyidejűleg kellett megvalósítani. Ezért az elmúlt négy esztendő eredményeit, a fejlődés mértékét és jellegét más szemszögből kell megítélni, mint a korábbi időszakokban.

E kötetünkben azokat a tényeket kívánjuk ismertetni, melyek a fővárosi gazdasági ágazatok tevékenységét, a lakosság életkörülményeinek változását, valamint a főváros fejlesztésével kapcsolatos célkitűzéseket sikerekkel és gondokkal együtt jellemezték.

1. IPAR

TERMELÉSI ÉS GAZDASÁGI EREDMÉNYEK AZ IPARBAN

A termelőágazatok közül Budapesten az ipar kiemelkedő szerepet tölt be. A budapesti ipar a reform előkészítésében és alkalmazásában jól vizsgázott. A III. ötéves tervidőszak alatt a termelés megközelítette a szükségleteket, jobban kihasználtuk erőforrásainkat, fokozódott a gazdaságosság. A fejlődés azonban nem volt minden területen kielégítő. A vártnál kisebb arányú volt az előrehaladás a munka műszaki színvonalában, a gyártmányfejlesztésben, a termelékenység növelésében.

Az ipari termelés növekedési ütemének értékelésénél azt is figyelembe kell venni, hogy a fővárosi iparban már megszűntek a korlátlan létszámnövelés lehetőségei. Emiatt a vállalatok budapesti, illetve vidéki telepeinek fejlődésében jelentős eltérés tapasztalható. Budapesten a termelés növekedésének üteme mérséklődött, a létszámukat növelő vidéki telepek termelése viszont ebben az időszakban is emelkedett.

A Budapesten települt szocialista ipar 1969-ben 14%-kal termelt többet, mint négy évvel korábban. A növekedés az 1968–1969. években, két év alatt, csak 3% volt. (Ha a budapesti vállalatok vidéki telepeinek adatait is figyelembe vesszük, a termelésnövekedés üteme jóval magasabb. Termelési érték alapján számítva a budapesti székhelyű szocialista ipar termelése 1965–1969. évek között évente átlagosan 5,3%-kal, ezen belül 1968–1969. években évi 4%-kal nőtt.)

séből fakadó problémákkal, illetőleg egyes esetekben kapacitáshiánnyal függött Az ipari termelés növekedési ütemének mérséklődése alapvetően a termelési struktúra és a valóságos kereslet közötti eltérésekkel, a termelés extenzív fejlesztéössze. A gyártás korszerűsítése, a gyártmányfejlesztés területén még nem történt lényeges előrehaladás, illetve a fejlődés mértéke jóval kisebb volt a szükségesnél. Figyelemre méltó, hogy a mérsékeltebb ütemű termelésemelkedés ellenére a vállalatok 1968-ban és 1969-ben is jelentős összegű nyereséghez jutottak. (Az 1968-ban elért vállalati nyereség összege 21,4%-kal, az 1969. évi pedig 4,4%-kal múlta felül az egy évvel korábbit.) E tény arra enged következtetni, hogy a szabályozók még nem ösztönöztek eléggé a belső tartalékok feltárására, s a vállalatok viszonylag szerényebb termelési eredmények mellett is elérhették a nagyobb nyereséget.

Az idén a termelésnövekedés üteme a fővárosban némileg meggyorsult, ezért a harmadik ötéves tervidőszak egészében – az 1965–1969 közötti évi 3,3%-kal szemben – évi átlagban megközelítően 4%-os növekedéssel számolhatunk.

A TERMELÉS ALAKULÁSA

Megnevezés	A termelés évi átlagos növekedése, %	
	1960–1965	1965–1969
	Budapesten települt ipar	
Állami ipar	6,2	3,2
Szövetkezeti ipar	7,7	4,1
Szocialista ipar összesen	6,4	3,3
	Budapesti székhelyű ipar	
Állami ipar	..	5,1
Szövetkezeti ipar	..	7,1
Szocialista ipar összesen	..	5,3
	Országos ipar	
Állami ipar	7,3	4,9
Szövetkezeti ipar	8,2	9,2
Szocialista ipar összesen	7,3	5,1

1960-ban az ország ipari termelésének 42,2%-a származott a budapesti iparból, 1965-ben 40,7%-a, 1969-ben pedig már csak 36,8%-a.

A III. ötéves terv idején a főváros állami iparában a híradás- és vákuumtechnikai ipar termelése nőtt kiemelkedő mértékben, 1969-ben 44%-kal termelt többet, mint 1965-ben. Az átlagosnál nagyobb, 20%-ot meghaladó volt a négy év alatti növekedés a gépeket és gépi berendezéseket gyártó iparban, a műszer-, a papír- és a nyomdaiparban. A korábban dinamikusan fejlődő vegyipar 14%-kal növelte termelését, míg közlekedési eszközökből 10%-kal, villamosipari gépekből és készülékekből 18%-kal, fémtömegcikkekből 15%-kal gyártottak többet. A kohászat, az építőanyag-, a fafeldolgozó-, a bőr-, szőrme- és cipőipar termelésében, a termelés volumenét tekintve, nem történt lényeges változás. Ezekben az ágazatokban 1969-ben megközelítőleg ugyanannyi terméket termeltek, mint négy évvel korábban. Két könnyűipari ágazatban, a textil- és a textilruházati iparban viszont 10%-kal, illetve több mint 20%-kal csökkent a termelés.

A Medicor Művek fogászati székeit szívesen vásárolják külföldi megrendelők. Ezek a székek Csehszlovákia részére készültek

A budapesti ipari üzemek több fontos termékből az ország kizárólagos termelői. Traktort, Diesel-mozdonyt és Diesel-motorvonatot, motorkerékpárt, vevő- és erősítőcsöveket jelenleg is csak a budapesti üzemek készítenek, mint ahogyan sok gyógyszerféleséget és gumiipari terméket is.

1969-ben autóbuszból 2101 darabbal, dömperből 709 darabbal, esztergából 157 darabbal termeltek többet, mint 1965-ben. A gyógyszeripar chlorocidból másfélszeresét, streptomycinből 5,6-szeresét termelte az 1965. évinek, és igen jelentős volt a termelésnövekedés háztartás-vegyipari termékekből, szintetikus alapanyagú mosó- és mosogatószerekből, papíripari termékekből, valamint selyem- és selyemtípusú szövetekből is.

Számos termékből viszont jóval kevesebbet gyártottak a négy évvel korábbinál, s ezek között olyan áruk is vannak, amelyekből a kereslet alapján indokolt lett volna a növekedés.

AZ IPAR MUNKAERŐHELYZETE ÉS BERUHÁZÁSAI

A Budapesten települt ipar termelésének növekedését az 1965 előtti években nagyobb részben a termelékenység, kisebb részben a létszám növekedése eredményezte. Örvendetes, hogy a harmadik ötéves terv idején viszont a termelékenység növekedése vált a termelés bővítésének kizárólagos forrásává.

A II. ötéves tervben az ország ipari létszámnövekedésének még jelentős része, kb. 20%-a jutott a budapesti iparba. 1965 után viszont már csak vidéken nőtt az iparban foglalkoztatottak száma, a fővárosban 1969-ben már csökkent is.

A rövidített munkaidő bevezetése – amely a fővárosban dolgozó ipari munkások 85%-át érintette – a munkaidőalap csökkenését eredményezte. A rövidebb heti munkaidőrend 1968-ban kb. 4–5%-kal, 1969-ben pedig további 2%-kal csökkentette a teljesített órák számát. A rövidített munkaidőre való átállás feltételeit a vállalatok a műszaki fejlesztés fokozásával, belső szervezési intézkedésekkel részben megteremtették, de amint azt az ezzel kapcsolatos vizsgálatok bizonyítják, nem olyan mértékben, hogy az a termelés korábbihoz hasonló növekedését biztosította volna.

A termelésnövekedés másik tényezője, az állóeszközök tömege az elmúlt négy év alatt jelentősen növekedett. A Budapesten települt szocialista ipar állóeszközállománya – mely az ország összes ipari állóeszköz vagyonának kb. 30%-át jelenti – 1969. év végén kb. 20%-kal volt nagyobb, mint négy évvel korábban.

A II. ötéves terv időszakában az ország ipari beruházásainak még 23,6%-a, az 1966–1969. években viszont már csak 20,4%-a szolgálta a budapesti ipar fejlesztését. Az elmúlt négy esztendő alatt a beruházási eszközökből való részesedés aránya évről évre csökkent, 1966-ban még 23,5% volt, 1969-ben viszont már csak 18,2%. A budapesti ipar fejlesztésére fordított beruházási összeg – annak ellenére, hogy az ország összes ipari beruházásaiból való részaránya visszaesett, – természetesen ebben az időszakban is jelentős volt, évi átlagban mintegy 5 milliárd forint.

A budapesti ipar beruházásain belül nagyobb helyet kaptak a gépi beruházások. Az előző ötéves tervidőszakban Budapesten az ipari beruházások 64%-át fordították a gépek és technológiai berendezések beszerzésére, a III. ötéves terv időszakában már több mint 70%-át.

Ennek eredményeként nőtt a munka technikai felszereltsége. Az egy munkásra jutó állóeszközérték a budapesti iparban 1969-ben mintegy 25%-kal volt magasabb az 1965. évinél!

Az elmúlt négy és fél év alatt több kiemelkedő fontosságú beruházásra, felújításra került sor. A nehéziparban elsősorban a színesfém-kohászati termékek, az öntvények, a transzformátorok, a közúti járművek, a gépkocsi abroncsköpenyek, a könnyűiparban a hullámdobozok, a szintetikus fonalak, szövetek termelésének fejlesztését szolgáló beruházásokat, rekonstrukciókat kell megemlíteni. A Pamutnyomóipari Vállalat rekonstrukciója a kikészített pamutszövet termelésének évi 35 ezer m^2-es növekedését eredményezi. A Zománcipari Műveknél a savállóan zománcozott berendezések termelése évi 1260 tonnával nőhet a rekonstrukció befejezésével.

Az elmúlt négy évben a budapesti ipar termelésének munkaigényessége mérsékelten csökkent, állóeszköz-igényessége pedig tovább nőtt.

A munka termelékenysége – az egy foglalkoztatottra jutó termelés alapján számítva – a Budapesten települt szocialista iparban 1965–1969 között évente átlagosan 3,5%-kal emelkedett. Az 1969. évi egy foglalkoztatottra jutó termelés 14,6%-kal volt magasabb az 1965. évinél, s az ötéves tervidőszak egészére a növekedés mintegy 20% körül várható. (Ez a növekedés az országos előirányzatnál kisebb, az országos tényleges fejlődésnél viszont nagyobb.) Az egy foglalkoztatottra jutó termelés viszonylag lassú növekedésében szerepet játszott a munkaidőcsökkentés is. Ezzel a mérséklő hatással 1970-ben már nem kell számolni. Az egy teljesített munkaórára jutó termelés emelkedése jelentősebb: 1969-ben 30%-kal volt magasabb, mint az 1965. évben, ami átlagosan évi 6,9%-os növekedésnek felelt meg. Az egy teljesített órára jutó termelés az 1968–1969. években átlagosan évi 8,1%-kal nőtt.

A TERMELÉKENYSÉG ALAKULÁSA

Megnevezés	Egy foglalkoztatottra jutó termelés évi átlagos növekedése, %		Egy teljesített órára jutó termelés évi átlagos növekedése, %
	1960–1965	1965–1969	1965–1969
	Budapesten települt ipar		
Állami ipar	4,7	3,6	6,8
Szövetkezeti ipar	7,5	2,6	7,3
Szocialista ipar összesen	5,0	3,5	6,9
	Budapesti székhelyű ipar		
Állami ipar	..	3,0	5,8
Szövetkezeti ipar	..	2,7	6,3
Szocialista ipar összesen	..	2,9	5,9
	Országos ipar		
Állami ipar	4,2	2,4	..
Szövetkezeti ipar	6,2	2,8	..
Szocialista ipar összesen	4,4	2,3	..

A budapesti ipar fejlesztésének mértékét és jellegét lényegesen befolyásolta a főváros munkaerőhelyzete, és ennek következményeként a fővárosi vállalatok is előtérbe helyezték a vidéki ipartelepítéseket. Az elmúlt négy év alatt közel kétszáz új ipartelepet létesítettek vidéken. A vidéki ipartelepek 1969. év végi száma mintegy 20%-kal, foglalkoztatottainak száma pedig 40%-kal haladta meg az 1965. év végit. Ezzel a létszámemelkedéssel a budapesti székhelyű ipar foglalkoztatottain belül a vidéki telepeken dolgozók aránya az 1965. évi 23%-ról 30%-ra nőtt. A fejlesztésnek ez az útja általában extenzív jellegű, viszonylag alacsony termelékenységű új munkahelyek létesítését jelentette.

Az Egyesült Gyógyszergyár kitűnő exportcikke a trioxazin. Részlet a trioxazin kondenzáló üzemből

A XI. kerület egyik erőteljesen fejlődő gyára, az Elektromechanikai Vállalat. A gyár termékei közül osztrák megrendelésre készültek ezek a tv-adóberendezések

A MŰSZAKI FEJLESZTÉS, GYÁRTMÁNY STRUKTÚRA, KORSZERŰSÉG

A műszaki fejlesztés hiányosságai ellenére az elért fejlődés jelentős. Ez nemcsak az üzembe helyezett korszerű gépek, berendezések mennyiségén mérhető, hanem a megvalósult új technológiai eljárásokon, a bővülő kutatási, fejlesztési tevékenységen, s főként a fejlesztés eredményeként megjelenő új termékeken, amelyek megérdemelt elismerést szereztek a hazai és külföldi piacokon. Bővült a termékek választéka, javult a minőség. Az új termékek száma és a termelésen belüli aránya még viszonylag alacsony, a termékek minősége ellen sok a kifogás. Az új termékek mellett tovább folyt a régi, sokszor korszerűtlen termékek gyártása is, így a gyártmányfejlesztés inkább választékbővítő jelleggel valósult meg, mint termékcsere formájában. Még nincs kellő összhang a kereslet és a termelés között.

A gyártmányfejlesztés terén elsősorban a közlekedési eszközöket gyártó, a műszer- és a vegyipar eredményei voltak figyelemre méltóak, de jelentkezett jónéhány korszerű gyártmánnyal – köztük közszükségleti cikkekkel – több más ágazat is, így a textil- és a textilruházati ipar.

A gépipar új termékeinek számában némi csökkenés tapasztalható. A gépipari vállalatok 1969-ben mintegy 550–560 új termék gyártását kezdték meg, míg három évvel

korábban több mint 700 volt az új termékek száma. Az új termékeknek a termelésen belüli arányát tekintve nem történt lényeges változás.
1969-ben a gépiparban gyártott termékek átlagos kora – a gyártás kezdete óta eltelt időt véve alapul – 9–10 év közé esett, ami a korábbi évekhez mérten emelkedést jelent. A műszeripar 1969-ben átlagosan 6–7 éves termékeket termelt, míg a fémtömegcikkipari termékek átlagos kora a 15 évet is elérte.
Lényeges eredmény, hogy az elmúlt években meggyorsult a gyártmányfejlesztés átfutási ideje. Ez az idő a csökkenés ellenére hosszú, a gépiparban még jelenleg is tíz hónap telik el a termék prototípusának jóváhagyása és üzemszerű gyártásának megkezdése között.
A korszerű termékek termelésében mind nagyobb szerepet kaptak a licencek. A gépipar 1969-ben 30 termékféleséget gyártott licencek alapján. A licenc alapján termelt termékek értéke 1969-ben a gépipar késztermelésének 4,2%-át jelentette. A termékek minőségével kapcsolatos változások általában kedvezőek voltak.

ELSŐ OSZTÁLYÚ TERMÉKEK RÉSZARÁNYA %

Termék	1965	1969
Pamutfonal	35,2	49,8
Kész pamutszövet	89,3	90,6
Kész len-, kenderszövet	92,0	95,7
Kész gyapjúszövet	94,5	93,8
Kész selyemszövet	84,9	80,9
Kötöttáru	89,7	92,0
Férfikabát	90,4	95,2
Férfiöltöny	92,8	94,6
Női kabát	91,9	97,5
Női ruha	94,5	99,1
Férficipő	87,6	91,7
Női cipő	92,1	93,4

A termékek minőségének javulásáról, a gyártmányszerkezet kedvező változásáról tanúskodik az export alakulása. A budapesti ipar termékeiből a III. ötéves terv időszakában évről évre többet értékesítettünk külföldön. Az 1969. évi termékkivitel mintegy 40%-kal volt magasabb az 1965. évinél. Különösen megnőtt a kivitel 1969-ben, – átlagosan 17–18%-kal – a vállalatok termékeik 23%-át értékesítették külföldön.
Az exporttevékenység fokozódásában a mérsékelt belföldi, illetve a megnövekedett külkereskedelmi kereslet mellett, feltehetően ösztönző szerepe volt az export után elszámolható állami visszatérítéseknek is. Az állami visszatérítésben részesülő vállalatok exportja az átlagosnál nagyobb mértékben nőtt. 1969-ben az állami visszatérítésben részesülő vállalatok exportja 20%-kal emelkedett, ugyanakkor az állami visszatérítés nélkül exportáló vállalatoké 16%-kal.
Az 1969. évi ipari export 55,6%-a a budapesti vállalatok és szövetkezetek termékei-

ből került ki. A budapesti vállalatok exportjának jelentős szerepe volt abban, hogy az utolsó két évben az ország külkereskedelmi mérlege kedvezően zárult. A közlekedési eszközöket gyártó iparban, a híradás- és vákuumtechnikai iparban legjelentősebb az export: a termékeknek több mint a felét értékesítik külföldön. A budapesti ipar termékei a dollár elszámolású piacokon is egyre jobban értékesíthetők.

A jelentős fejlődés ellenére továbbra is alacsony a dollár elszámolású piacokon értékesített gépipari termékek aránya. Az 1969. évben a budapesti vállalatok gépexportjának 1/5-e jutott a dollár elszámolású piacokra, ezen belül a gépeknek és gépi berendezéseknek csak 1/6-a, a közlekedési eszközöknek valamivel több mint 1/10-e. Viszonylag magas volt a dollárban kiegyenlített export aránya 1969-ben kohászati termékekből (61%), fafeldolgozó ipari termékekből (81%), papíripari termékekből (74%), textilipari termékekből (58%), élelmiszeripari termékekből (56%). Kiszorult viszont az exportból azoknak a termékeknek egy része, amelyeket a vállalatok a külföldi értékesítési árakhoz viszonyítva drágán termeltek.

2. ÉPÍTŐIPAR

Az építőipar fejlődése szempontjából elengedhetetlen tennivalókat az MSZMP Központi Bizottságának 1964. februári határozata rögzítette. A párthatározat a fejlesztés további irányát a termelés volumenének emelése mellett, az építőipar technikai alapjainak korszerűsítése, valamint a munka jobb szervezése útján, a termelékenység lényeges növelésében jelölte meg.

A III. ötéves terv országosan az építőipari termelés 24–28%-os növekedésével számolt, ami egyben azt is jelenti, hogy a feladatok teljesítéséhez az építőiparnak 5–6%-os évi átlagos termelésnövekedést kell elérnie.
A budapesti székhelyű szocialista építőipar termelési volumene - amely az ország építőipari termelésének mintegy a fele – az elmúlt négy esztendő alatt összesen kb. 30%-kal, évi átlagban 6–7%-kal emelkedett. Ha 1970-re is ilyen mértékű termelésnövekedést tételezünk fel, az ötéves terv egész időszakára 36–38%-os növekedéssel számolhatunk.
Az építőipari termelés növekedési üteme azonban nem volt egyenletes. A reform előtti évek termelésnövekedésének mértéke magasabb volt, mint az utóbbi két esztendőben.

Ez a tény feltehetően azzal az átmeneti állapottal is összefügg, amely az új irányítási rendszer bevezetésekor a beruházási területen és a vállalkozói oldalon jelentkezett. S minden bizonnyal szerepet játszott az is, hogy az áremelésekkel elérhető magasabb nyereség miatt, a vállalatok nem kényszerültek a termelékenység nagyobb mértékű fokozására; a belső tartalékok intenzívebb feltárására.

A szocialista építőiparon belül az állami vállalatok és szövetkezetek termelés-növekedése közti különbség fokozódott az előző tervidőszakhoz képest. Az 1965–1969 közötti termelésnövekedés – összehasonlítható árak alapján – az állami építőiparban 28%, a szövetkezeti építőiparban 60% volt, az 1960–1965 közötti 28%-kal, illetve 49%-kal szemben.
Az állami építőipar ágazatai között is jelentős különbségek vannak. 1965 és 1969 között a magasépítőipar fejlődött a legdinamikusabban, termelése 45%-kal nőtt, a

Lágymányoson új kenyérgyár kezdett termelni. A napi 4,5 vagon kenyeret automata gép formázza az új gyárban

Terméktöbblet, minőségjavulás a korszerűsítés eredménye a Kelenföldi Textilgyárban

Lakások a házgyárban. A házgyárak termékeit harmincötféleképpen lehet variálni

mélyépítőiparban viszont csak 17%-kal emelkedett az építőipari termelés volumene. Az elmúlt négy esztendő alatt számos új létesítménnyel gyarapodott fővárosunk. Ebben az időszakban készült el többek között a Budapest Szálló, a Duna Intercontinental, a Hungária körúti felüljáró, a Baross téri aluljáró és felüljáró. Budapesten összesen 216 új utat, 382 új ipari, 324 kereskedelmi és tárolási, 113 igazgatási és 98 jóléti és szociális épületet adtak át rendeltetésének, s 698 új lakóház építése is befejeződött.

A párthatározat az építőipar feladataként jelölte meg a koncentráció növelését is. 1969 végén 4029 – százezer forint költségvetési összeget meghaladó – épület építése folyt, összesen 20,3 milliárd Ft értékben. A kivitelezés alatt álló létesítmények száma kevesebb, átlagos költsége viszont magasabb volt az 1965. év véginél, a koncentráció tehát fokozódott.

A koncentráció növekedését mutatja az is, hogy a munkahelyek száma csökkent, az egy munkahelyre jutó építőipari munkáslétszám pedig növekedett.

Az építőipar a harmadik ötéves tervben előírt termelési feladatoknak mennyiségi szempontból előreláthatólag eleget tesz. Ez azonban korántsem jelenti azt, hogy az igényeket maradéktalanul ki tudja elégíteni. A rendelkezésre álló kapacitás és

. . . csak potnosan, szépen . . .

Messzi utakra indulnak az Ikarus-gyár autóbuszai

BUDAPEST ÉS KÖRNYÉKE TELEPÜLÉS SZERKEZETÉNEK VÁZA

Budapest és környéke általános városrendezési terve

kereslet között fennálló jelentős különbség a reform bevezetését követő időszakban sem enyhült lényegesen. A benyújtott építési igényeknek évente kb. 20%-át utasították vissza kapacitáshiány miatt. A kereslet és kapacitás közt fennálló különbség miatt sokszor a lakosság ellátása szempontjából fontos beruházások elkészítése húzódik el.

MUNKAERŐHELYZET, TERMELÉKENYSÉG, MŰSZAKI SZÍNVONAL

1969-ben a budapesti székhelyű szocialista építőiparban 129 ezer munkavállaló dolgozott, 8,9%-kal több, mint 4 évvel korábban. Ezen belül az állami építőipari vállalatok összes foglalkoztatottainak száma 6,9%-kal, a szövetkezeti építőiparban dolgozóké pedig 35,7%-kal nőtt.

A létszámnövekedés a termelési igények maradéktalan teljesítéséhez azonban nem elegendő. A létszám gyakran szakképzetlen, alacsonyabb termelékenységgel dolgozó munkások felvétele révén gyarapodott.

A III. ötéves terv első két évében úgy látszott, sikerült megvalósítani az építőiparnak azt a célkitűzést, hogy a termelésnövekedés nagyobb része a termelékenység foko-

A Budapesti Házépítő Kombinát II. számú házgyára. A 13 ezer négyzetméter alapterületű csarnokban készülnek az előregyártott falelemek

Rákosliget és Kőbánya között

1970. április 4. A metró első szakaszát átadták a forgalomnak

zódásából származzon. 1966-ban és 1967-ben az építőipari termelésnövekedés 80%-a, illetve 100%-a származott a termelékenység emelkedéséből. Az utóbbi két évben viszont, csak 0,2%-kal, illetve 0,8%-kal nőtt az egy építőipari munkásra jutó építőipari termelés. A III. ötéves tervidőszak első négy évében a fővárosi építőipar fejlesztésére, az építőipari munka gépesítésére 2,4 milliárd Ft-ot fordítottak.

A fontosabb munkafolyamatok gépesítettsége nem minden területen ért el megfelelő színvonalat. A géppel végzett munkák aránya 1965 és 1969 között a földmunkánál, parkettacsiszolásnál, betonkeverésnél nőtt, a meszelésnél, festésnél, vakolásnál viszont csökkent.

Az építőipari munka technikai színvonalának emelésében kiemelkedő a házgyárak szerepe. A lakásépítési feladatok megoldása a házgyárak működése nélkül úgyszólván elképzelhetetlen lenne. Az I. sz. házgyár már 1966-ban megkezdte termelését, a II. sz. házgyár üzembe helyezésére 1968-ban került sor, és 1969-ben a III. sz. házgyárban is megindult a próbaüzemelés.

A budapesti székhelyű építőipari vállalatok és szövetkezetek a III. ötéves tervidőszak első négy évében összesen 35 113 lakást adtak át az ország területén, ami évi átlagban az 1960–1965 közötti lakásátadásnál 11,8%-kal több. A lakásátadások száma a vizsgált időszakon belül évről évre növekedett. 1969-ben pl. közel 10 ezer lakás műszaki átadására került sor, az 1966. évi 7834-gyel szemben.

A házgyárak termelése szélesebb körben tette lehetővé a korszerűbb építőanyagok alkalmazását. 1969-ben pl. a lakások 80,3%-a készült blokkok, panelek felhasználásával, illetve öntöttfalas technológiával. A lakások belső szerelését döntően még hagyományos módon végzik. Ez messze elmarad a házgyárak termelésének tempójától.

3. BUDAPEST MEZŐGAZDASÁGA

Budapesten a mezőgazdasági tevékenység az ország egészéhez mérten nem jelentős, a fővárosi lakosság ellátása szempontjából azonban nem közömbös.
A város területének mintegy fele hasznosítható mezőgazdasági termelésre. E terület 60%-án termelőszövetkezetek, állami gazdaságok és vállalatok gazdálkodnak. A szántóterületen a szocialista szektor aránya mintegy 90 százalék.
1969 végén Budapesten 14 termelőszövetkezet működött, 9102 taggal és 5542 alkalmazottal. A termelőszövetkezetek összes területe megközelítette a 19,5 ezer katasztrális holdat, melynek 75%-a szántóterület. A szövetkezetek taglétszáma 1965 óta több mint két és félszeresére nőtt, miközben területük 4,6%-kal emelkedett. A terület növelésére ma már Budapesten csak csekély lehetőség van, új termőterülethez a szomszédos községek szövetkezeteivel való egyesülés útján juthatnak a budapesti termelőszövetkezetek. Erre az elmúlt időszakban volt is példa.
A fővárosi termelőszövetkezetek gazdálkodása belterjesebb a vidéken működőknél. Egy termelőszövetkezetre kb. hatszor akkora eszközállomány jut, mint amennyi az országos átlag, a kedvezőbb kereseti lehetőségek pedig a megfelelő szakképzettségű munkaerőt is biztosítják.
Az intenzívebb gazdálkodás jó termelési eredményeket produkált, és ebben a piac közelségéből adódó helyzeti előnyök is szerepet játszottak. Az egy hold termőterületre jutó halmozatlan termelési érték több mint 10-szerese, a bruttó jövedelem pedig 12-szerese az országos átlagnak.
A tagság rendszeres foglalkoztatása és főként a nagyobb jövedelem érdekében a fővárosi termelőszövetkezetek már az 1960-as évek első felében is jelentős kiegészítő és melléktevékenységet folytattak, amely nemcsak a tagságnak hozott magas jövedelmet, hanem a termelőalapok nagyobb arányú bővítését is lehetővé tette. A fővárosi termelőszövetkezetek alaptevékenységen kívüli tevékenysége azonban az utóbbi években a kívánatosnál nagyobb arányúvá vált.
A termelőszövetkezetek kiegészítő és melléküzemi tevékenységén belül a mezőgazdasággal kapcsolatos és a városellátás szempontjából jelentős élelmiszertartósítás és feldolgozás figyelemreméltó. A nem mezőgazdasági jellegű tevékenység közül legszámottevőbb az építőipari, de igen jelentős a közvetlen termelői értékesítés is.
A budapesti termelőszövetkezetek 1969. év közepén 96 zöldség- és virágértékesítő üzletet tartottak fenn. Forgalmuk azóta növekszik nagymértékben, mióta – elsősorban a választék növelésére – más termelőktől is vásárolhatnak értékesítésre terményeket, termékeket.
A fővárosi termelőszövetkezetek mezőgazdasági jellegű tevékenysége közül a városellátás szempontjából a zöldség- és gyümölcstermesztés, valamint az állattartás a legfontosabb. Az évente termelt mintegy 2000–2500 vagon zöldség a budapesti fogyasztás kb. 15%-ának felel meg.
Az utóbbi években kedvező irányban változott a termelőszövetkezetek gyümölcstermelése, növekedett a helyi adottságoknak jobban megfelelő kajszibarack és őszibarack termő terület. 1969-ben már több mint 200 vagon őszibarackot termeltek

a termelőszövetkezetek, amely a fővárosban elfogyasztott mennyiség kb. 10%-ának felel meg.
Eredményes a szövetkezeteknek az a törekvése is, hogy a kisüzemi állattartást nagyüzemivel váltsák fel. Ennek egyik fontos állomása a XVII. kerületi Rákosvölgye termelőszövetkezetben épülő 10 ezer férőhelyes korszerű hízlaló, amely a városi egészségügyi kötetelményeknek is megfelel. A szövetkezeti állattartás legeredményesebb területévé vált a nagyüzemi baromfitartás.
Az egyéni gazdaságok – viszonylag kis területük ellenére is – jelentősen hozzájárulnak a fővárosi lakosság élelmiszerellátásához. Az egyéni gazdálkodók a főváros területén mintegy 8 ezer tonna zöldségfélét termelnek, ami az éves budapesti fogyasztásnak mintegy 5%-a, az egyéni tulajdonban levő közel 2 millió gyümölcsfa termése pedig a budapesti fogyasztás 15%-át fedezi.
Ma már általánosan elismert a házikertek gyümölcsfa állományának értéke és jelentősége. Több intézkedés született a fővárosban is a gyümölcsösök karbantartásának biztosítására, a termés megmentésére. A Budapesti Általános Fogyasztási Szövetkezetek Központjának irányításával a közelmúltban huszonhárom kertészeti és kiskert-gazdasági társulást szerveztek. Feladatuk a kerttulajdonos szakmai oktatása, a tápanyag, a növényvédőszerek biztosítása, a fölös termés értékesítése stb.

II.

A FŐVÁROSI LAKOSSÁG ÉLETKÖRÜLMÉNYEINEK ALAKULÁSA

A lakosság életkörülményei a IX. kongresszuson elfogadott határozatoknak megfelelően alakultak. Az anyagi jólét fokozódását elsősorban a jövedelmek emelkedése jelzi és az, hogy a megnövekedett jövedelmet milyen módon használják fel, hogyan alakul a kereskedelmi forgalomba kerülő áruk mennyisége és választéka, a kiszolgálás kulturáltsága. A jövedelmek alakulása mellett a népesedési és foglalkoztatási helyzet, a lakáskörülmények, az egészségügyi ellátás színvonala, a gyermekekről, idősekről való gondoskodás, a szolgáltatások körének bővülése, a növekvő kulturális igények kielégítése mind olyan tényező, amely az emberek életét befolyásolja.

1. A NÉPESSÉGI VISZONYOK JELLEMZŐI

Budapest népességfejlődése a felszabadulás óta sohasem volt problémamentes. Csaknem másfél évtizeden át a rohamos lakosságnövekedés okozott gondokat, az utóbbi hat-hét évben viszont a népességszám növekedési ütemének lelassulása támasztott feszültségeket a munkaerőhelyzetben. 1949 és 1963 között a főváros lakosainak száma évi átlagban 20 ezer fővel növekedett. 1963 végére a főváros lakosságának száma már 1875 ezer, 18%-kal (285 000 fővel) volt magasabb, mint a felszabadulás utáni első, az 1949. január 1-i népszámlálás alkalmával.
1964 óta a lakosság növekedésének üteme kisebb volt, mint – a háborús éveket nem számítva – a századforduló óta bármely évtizedben.
1970-re a jelenlevő népességet tekintve 10 év alatt 7,5%-kal (mintegy 135 ezer fővel) gyarapodott Budapest lélekszáma. A növekedés jóval kisebb mértékű volt, mint az előző két népszámlálás közötti években, amikor 11 esztendő alatt 214 ezerrel (13%-kal) emelkedett a népességszám.
A népesség-gyarapodás ütemének visszaesése alapvetően a bevándorlások mérséklődésével függött össze, jóllehet a 60-as évtizedben a természetes szaporodás: a születések és a halálozások különbözete is minden addiginál kedvezőtlenebbül alakult. Az 1949. és 1960. január 1. közötti időszakban a nagyarányú népességszám növekedésnek mintegy 40%-a adódott természetes szaporodásból, az elmúlt tíz évben természetes fogyás jelentkezett: a meghaltak száma 9%-kal haladta meg az élveszülöttekét.

KÖZPONTOK RENDSZERE BUDAPESTEN ÉS KÖRNYÉKÉN

Budapest és környéke általános városrendezési terve

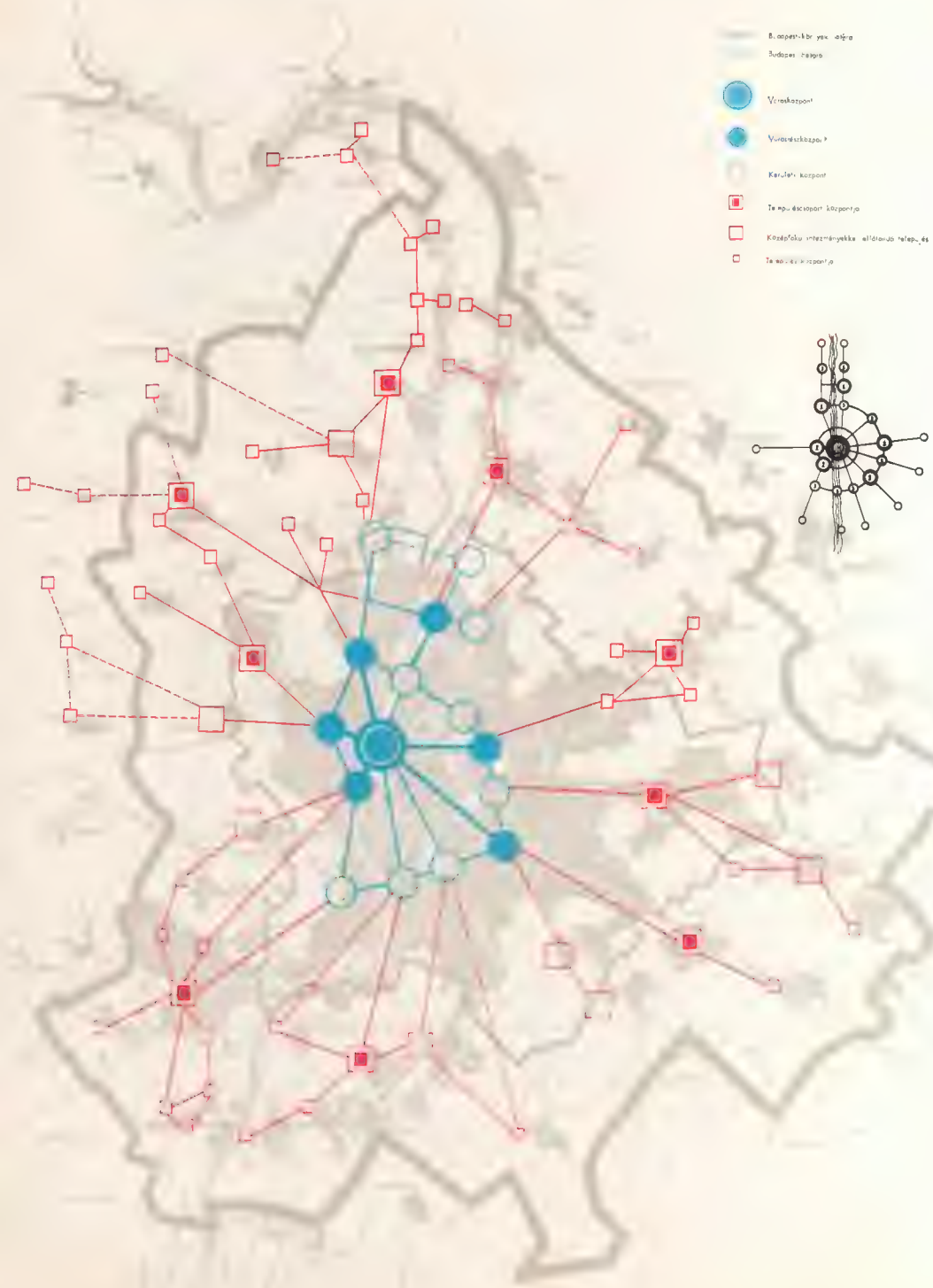

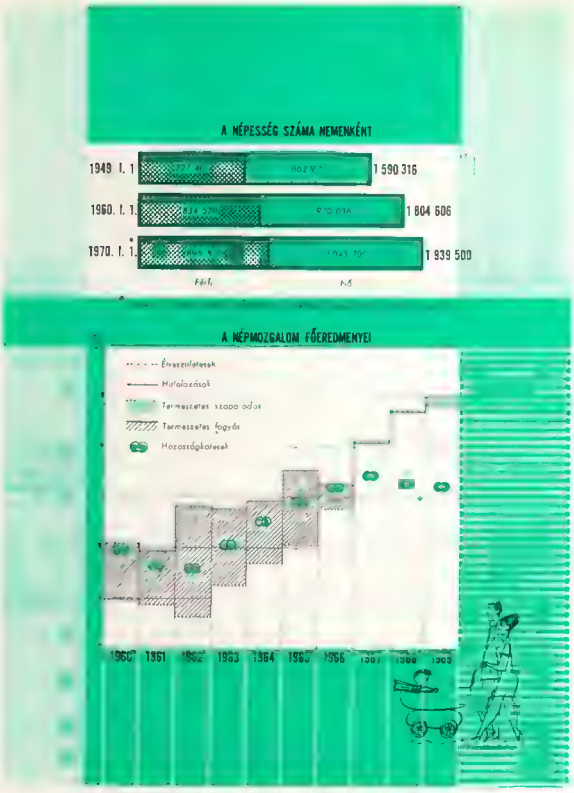

A főváros népességszámát alakító két tényező közül azonban a bevándorlás is mérséklődött. 1964 óta a Budapestre költözők évi átlagos száma 33%-kal volt alacsonyabb, mint 1960-ban. A bevándorlás indítékai között mindenkor a munkavállalási szándék állt az első helyen, s lényegében a feláramlás mérséklődésének okai is ezzel kapcsolatosak:

1. Befejeződött a mezőgazdaság szocialista átszervezése; a nagyüzemi gazdálkodásra való áttérés nyomán jelentkező munkaerőigény-csökkenés jelentősen mérséklődött és a termelőszövetkezetek megszilárdulásával a helyi munkavállalás anyagilag is kedvezőbb a korábbinál.
2. A vidéki iparosítás előrehaladása és a mezőgazdasági termelőszövetkezetek melléküzemi tevékenységének bővülése következtében vidéken is jelentősen nőtt az ipari jellegű munkahelyek száma.

A felvándorlás mérséklődése az ellátás szempontjából egyértelműen kedvező, viszont – mint említettük – a munkaerőgazdálkodásban sok gondot okozott.
A Budapesten rendelkezésre álló munkaerőmennyiség növelésének belső és külső forrásai lényegében kimerültek. A foglalkoztatottsági színvonal elérte a maximumot a törzslakosságból munkaképes korba lépők száma nem pótolja a munkaképes korból kilépőket, s az utóbbi években kialakult vándorlási egyenleg lényegében csak ennek a hiánynak a kiegyenlítéséhez elegendő. A felvándorlás nagyobb arányú növekedésére a jövőben sem lehet számítani, de városellátási szempontból a népességkoncentráció további fokozódása nem is kívánatos.

2. A JÖVEDELMEK ALAKULÁSA ÉS A FELHASZNÁLÁS JELLEMZŐI

Az életkörülmények, az életszínvonal alakulása legközvetlenebbül a jövedelmek, illetve azok reálértékének változásán mérhető. A jövedelememelkedés a legérzékelhetőbb bizonyítéka az életszínvonal javulásának. Az anyagi helyzet javulásával több, minőségileg jobb, szebb árut vásárolhatunk, s beszerzéseinket is kulturáltabb körülmények között bonyolíthatjuk le.

Az egy főre jutó reáljövedelem hazánkban 1970-ben, mintegy 30-32%-kal lesz magasabb az 1965. évinél, az 1960–1965 közötti 21%-kal szemben. A budapesti lakosság jövedelmének növekedése ehhez hasonló, mintegy 32–34%-ra tehető. A reáljövedelem a munkás-alkalmazotti rétegnél is ebben a tervidőszakban emelkedett nagyobb mértékben, jóllehet a fogyasztói árszínvonal 1965–1970 közötti növekedésének üteme felülmúlta az 1960–1965. évit.

A fogyasztói árszínvonal alakulását befolyásoló tényezők közül legnagyobb szerepe a kiskereskedelmi forgalomban árusított cikkek árváltozásának van, amelyeknél 1965 és 1970 között mintegy 4%-os árnövekedés várható. A szolgáltatási díjak árai előreláthatólag kb. 10–12%-kal nőnek.

Az árváltozások természetesen nem érintik egyformán a különböző jövedelmi szinten élőket. A szolgáltatások árszínvonalának emelkedése pl. elsősorban a magas jövedelmű háztartásokat érinti, ahol a kiadásokban viszonylag nagy súllyal szerepelnek a szolgáltatásokra fordított összegek. A zöldség-gyümölcs félék árnövekedése ugyanakkor szinte valamennyi népréteg kiadásait kedvezőtlenül befolyásolja.

Az általános anyagi helyzet javulásának legfőbb forrása a munkaviszonyból származó jövedelmek emelkedése volt. A háztartások jövedelem növekedésében a foglalkoztatottság emelkedése az elmúlt időszakban jelentéktelen szerepet játszott.

A fővárosi lakosság egészét jellemző kedvező jövedelmi helyzet mellett, az egy főre jutó jövedelem nagysága tekintetében a háztartások között – a társadalmi-gazdasági hovatartozás, a végzett munka jellege, de legfőképpen a háztartáson belüli kereső – eltartott aránytól függően, nagy különbségek vannak, jóllehet a családi jövedelmek emelése érdekében az utóbbi években számos szociális jellegű intézkedés történt. Ilyenek a családi pótlék emelése, a gyermekgondozási segély bevezetése, nyugdíjrendezések. A társadalmi juttatások címén kifizetett pénzösszeg öt év alatt mintegy 55–60%-kal emelkedik.

Budapesten csökkent az igen alacsony jövedelmi szinten élők, és növekedett a közepes és a viszonylag magas jövedelmű háztartások aránya. 1962 és 1967 között például az egy főre jutó 600 Ft-nál kevesebb havi jövedelemmel rendelkező háztartások aránya 13%-ról 5%-ra csökkent, az 1400 Ft-nál magasabb jövedelemmel rendelkezőké pedig 26%-ról 41%-ra nőtt. Ez a tendencia a gazdasági reform bevezetését követő években is folytatódott, sőt meggyorsult.

Az alacsony jövedelmű munkás-alkalmazotti háztartásokhoz általában a nagylétszámú, sokgyermekes családok tartoznak. A népesebb háztartások keresői általában nem keresnek rosszabbul, mint a kisebb taglétszámú háztartásokhoz tartozók.

A háztartások jövedelmi helyzetét elsősorban a gyermekek, illetve eltartottak száma – szinte egyenes arányban – befolyásolja.
A legalacsonyabb jövedelmi szinten változatlanul a nyugdíjas háztartások élnek, egy főre jutó jövedelmük – az 1967. évi adatok szerint – átlagosan 30%-kal maradt el a munkás-alkalmazotti háztartásokban élőkétől.

A LAKOSSÁG FOGYASZTÁSA

A megnövekedett jövedelmek új igényeket támasztottak.
A fővárosi munkás-alkalmazotti háztartások fogyasztása a III. ötéves terv időszakában évente átlagosan kb. 6%-kal emelkedik. (A II. ötéves tervidőszakban évi átlagban 3,7%-kal nőtt a fogyasztás.) 1970-ben az egy főre jutó kiadás előreláthatóan mintegy 35%-kal lesz magasabb összegű az 1965. évinél.
A fogyasztási kiadások növekedése mellett az elmúlt 4 esztendő alatt jelentősen fokozódott a lakosság megtakarított pénzösszege is. Az 1969. évi takarékbetétállomány 13 milliárd Ft volt, s 1970-ben várhatóan eléri a 15–16 milliárd Ft-ot.
A fogyasztás szerkezete öt év alatt sem változott alapvetően.
A kiadások közül a legdinamikusabban a lakásépítéssel kapcsolatos, valamint az egészségügyi, kulturális és közlekedési kiadások emelkedtek. Az élelmezési kiadások aránya csökkent, amellett, hogy összegszerűen élelmiszerekre is többet költöttek.

AZ EGY FŐRE JUTÓ ÉVI KIADÁS FŐBB KIADÁSI CSOPORTOK SZERINT

Kiadási csoport	Az egy főre jutó nettó kiadás		
	1970. évi várható az 1965. évi %-ában	százalékos megoszlása	
		1965	1970. évi várható
Élelmiszer, ital- és dohányáru	126	45	42
Ruházkodás	131	14	14
Lakbér, lakáskarbantartás, fűtés, világítás, lakóház építkezés	131	11	10
Háztartás és lakásfelszerelés	133	9	9
Egészségügy, testápolás	151	3	4
Közlekedés, hírközlés	173	6	7
Művelődés, oktatás, sport, szórakozás	142	6	7
Egyéb fogyasztás	155	6	7
Összes nettó kiadás	135	100	100

A fogyasztás színvonalát, összetételét – az ellátási viszonyok mellett – elsősorban az egy főre jutó jövedelem nagysága határozza meg, ezért a különböző nagyságú jövedelemmel rendelkezők fogyasztási struktúrája lényegesen eltér egymástól. Az alacsony jövedelműek kiadásainak több mint felét (1969-ben 53%-át), az élelmezési

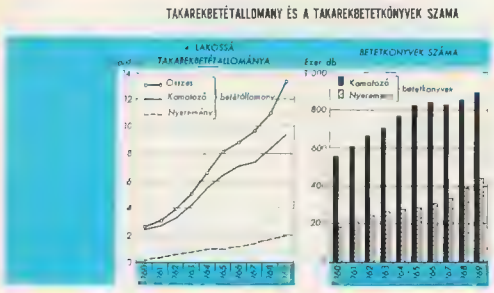

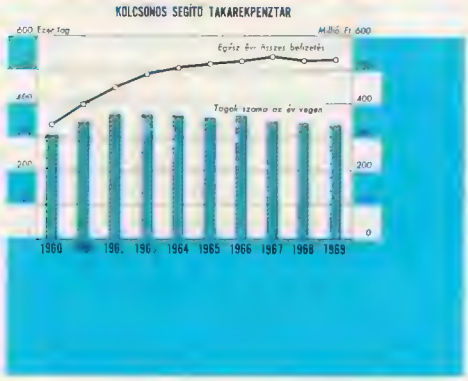

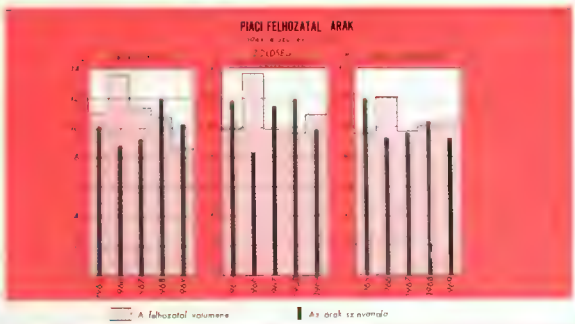

költségek alkotják, míg a magas jövedelműek kiadásában az élelmiszerek és élvezeti cikkek csak 40%-ban szerepelnek.

EGY FŐRE JUTÓ NETTÓ KIADÁS SZÁZALÉKOS MEGOSZLÁSA
A KÜLÖNBÖZŐ JÖVEDELMI SZINTEN ÉLŐ HÁZTARTÁSOKBAN, 1969 %

Kiadási csoport	Alacsony jövedelmű háztartásoknál	Közepes jövedelmű háztartásoknál	Magas jövedelmű háztartásoknál	Az összes megfigyelt háztartásnál
Élelmiszer, ital- és dohányáru	53,2	47,2	39,7	42,3
Ruházkodás	10,9	13,2	13,6	13,3
Lakbér, lakáskarbantartás, fűtés, világítás	9,3	10,2	11,9	11,4
Háztartás és lakásfelszerelés	7,0	7,4	9,2	8,6
Egészségügy, testápolás	2,9	3,0	3,5	3,3
Közlekedés, hírközlés	6,0	6,3	8,1	7,5
Művelődés, oktatás, sport	6,0	7,2	7,0	7,1
Egyéb fogyasztás	4,7	5,5	7,0	6,5
Összes nettó kiadás	100,0	100,0	100,0	100,0

A ruházati kiadások összege az átlagosnál valamivel kisebb mértékben emelkedett, ezen belül négy év alatt az egy főre jutó ruházati kiadások összege a nőknél és gyer-

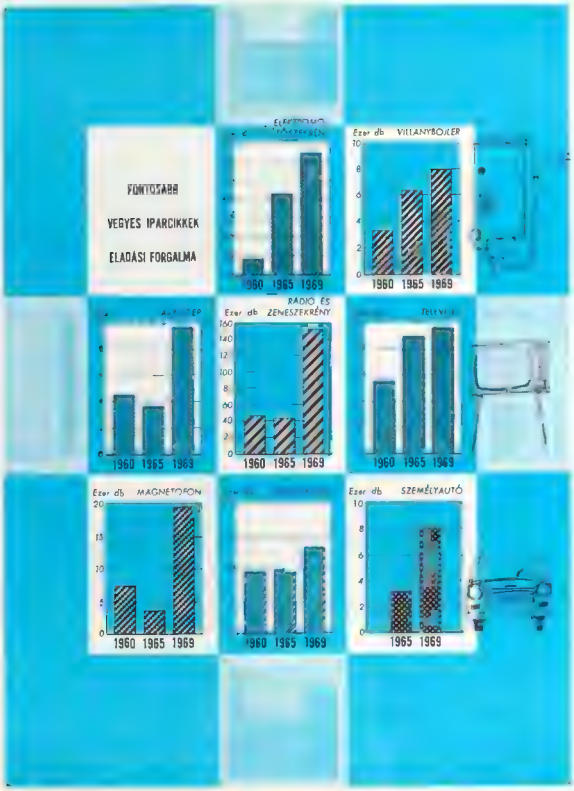

mekeknél átlagosan 26–26%-kal növekedett, a férfiak ezzel szemben csak 13%-kal fordítottak többet ruházkodásra. Néhány fontosabb tartós fogyasztási cikkből (rádió és tévé, mosógép, centrifuga) a különböző jövedelmi szinten élő családok ellátottsága ma már megközelítően azonos. Ezekből a cikkekből a fővárosi háztartások felszereltsége már általában eléri, vagy legalábbis megközelíti a fejlett európai országok városi háztartásainak ellátottságát. Jelenleg száz munkás-alkalmazotti háztartás közül már 75-ben van televízió és általában minden háztartás rendelkezik egy, és minden második két rádióval. Mosógép a háztartások 70 százalékában található. A háztartások közel kétharmadában megtalálható a porszívó, az elektromos hűtőszekrény, a fényképezőgép.

A KISKERESKEDELMI FORGALOM ALAKULÁSA, ÁRAK

A lakosság jövedelmének mintegy háromnegyed részét fordítja áruvásárlásra.
A kiskereskedelem forgalma 1965 és 1969 között – folyóárak alapján számítva – évente átlagosan 7–8%-kal emelkedett és 1970-ben előreláthatóan mintegy 40 milliárd Ft lesz, kb. 45–47%-kal magasabb az 1965. évinél. (A II. ötéves tervidőszak alatt, a vásárlóerő mérsékeltebb növekedése miatt a kereskedelmi forgalom 25%-kal

ABC-áruház nyílt a kelenföldi lakótelepen. Az áruház tízezer lakos ellátását képes biztosítani ▶

A Fogarasi úti lakótelep ABC-áruházában gazdag választék várja a vásárlókat. A lakótelep teljes kiépítésekor az áruház forgalma eléri a havi kétmillió forintot

emelkedett.) Az összes forgalmon belül az élelmiszerek eladása 1970-ben várhatóan kb. 40%-kal, az iparcikkeké pedig több mint 50%-kal lesz magasabb az 1965. évinél. Élelmiszerekből 1965 óta viszonylag egyenletesen – évente átlagosan 6,5%-kal – emelkedett a forgalom. Négy év alatt a korszerűbb táplálkozást biztosító alapvető élelmiszerek közül 13%-kal növekedett a tej, 20%-kal a sajt, és 5%-kal a húsfélék eladása. Az élelmiszer árufőcsoporton belül legjobban a nem alapvető igényeket kielégítő, drágább áruk – élvezeti cikkek, déligyümölcsök stb. – értékesítése nőtt. 1969-ben pl. babkávéból 53%-kal, citromból és narancsból együttesen 58%-kal nagyobb mennyiség került forgalomba, mint 4 évvel korábban. A háztartási munka megkönnyítését szolgáló különféle kész- és félkészételek értékesítése is emelkedett, azonban még mindig alacsony más országokhoz képest.

A kereskedelmi vendéglátóhelyek eladási forgalmán belül az étel-értékesítés aránya még mindig kisebb, mint az italé. A vendéglői és éttermi hálózat további bővítése, több olcsó és kulturált egység szükséges ahhoz, hogy a fogyasztók az eddiginél nagyobb mértékben vegyék igénybe a házon kívüli étkezést.

Ruházati cikkekből évente 6–7%-kal nőtt a forgalom. A ruházkodási szokások változására jellemző, hogy kevesebb méterárut vásároltak, s több konfekcionált és kötött felsőruhát adtak el. 1969-ben a méteráru eladás 4%-kal alacsonyabb, a konfekcionált és kötött felsőruháké viszont kb. 40%-kal magasabb volt az 1965. évinél. Emelkedett a tartós fogyasztási cikkek iránti kereslet. Az 1966–1969. években összesen több mint 400 ezer rádió (ebből kb. 260 ezer db hordozható), mintegy 192 ezer televízió kelt el, csaknem 27 ezer új személyautó és kb. 25 ezer motorkerékpár talált gazdára. A hitellevélre történő vásárlások bővülése is kedvezően hatott az iparcikkek forgalmának alakulására. Évente átlagosan 16%-kal emelkedett az áruvásárlási kölcsönre eladott fogyasztási cikkek értéke.

1965 óta az árak emelkedése a tervezett mértéken belül maradt. A kiskereskedelmi forgalomban értékesített cikkek árai országosan – az 1970-ben várható árváltozásokat is figyelembe véve – átlagosan 4 százalékkal emelkedik. Az élelmiszerek 1970. évi árszínvonala kb. 5%-kal, a vegyes iparcikkeké pedig 4%-kal lesz magasabb az 1965. évinél. A ruházati cikkeket lényegében az 1965. évivel azonos áron vásárolhatja a lakosság.

Az áruellátás leginkább élelmiszerekből javult az elmúlt négy év alatt. Az utóbbi másfél évben kb. négyszáz, közöttük sok importált árucikk jelent meg az élelmiszerboltok pultjain.

A híradástechnikai cikkek választéka a hordozható rádiók egész sorával, a járműveké új autó- és motorkerékpár típusokkal, a háztartási gépeké korszerű, külföldi termékekkel bővült, de a legkeresettebb áruk és alkatrészek utánpótlása időnként akadozik. Gyakran előfordul még, hogy az ígért új termékek késve jelennek meg a boltokban, s a rendelkezésre álló mennyiség és választék nem elégíti ki a keresletet.

AZ ÜZLETHÁLÓZAT FEJLŐDÉSE

1969 végén a fővárosban 9807 állami és szövetkezeti áruház, bolt és vendéglátóhely működött. 1966-tól 1969-ig 3–4 milliárd forintot költöttek a kereskedelmi hálózat fejlesztésére. Megnyílt 20 ABC áruház, amelyek az új lakótelepek és a peremkerületek kereskedelmi ellátottságát javították. 1969. június 30-án a boltok elárusító területe – a tüzelő, építőanyag és gáztelepeket, valamint a gyógyszertárakat nem számítva – 294 ezer m^2 volt, 16 ezer m^2-rel, közel 6%-kal nagyobb, mint 1965

végén. A kereskedelmi és üzemi vendéglátóhelyek fogyasztó helyiségeinek alapterülete pedig 207,5 ezer m^2-ről 218,5 ezer m^2-re – 5,3%-kal – nőtt ugyanezen időszak alatt.
A kiskereskedelmi hálózat az elmúlt években sok új géppel és felszereléssel is gazdagodott, melyek révén gyorsabbá és kulturáltabbá vált az eladási munka. Pl. 1969 közepén az élelmiszerboltoknak 35%-a, a vendéglátóhelyeknek kb. 80%-a rendelkezett elektromos hűtőfelszereléssel.
A megnövekedett forgalom lebonyolítását az üzletek nyitvatartási rendjének módosítása is elősegítette.
A szállodák és egyéb idegenforgalmi szálláshelyek befogadóképessége nem tartott lépést az igényekkel. Az idegenforgalom 1965. és 1969. között közel kétszeresére nőtt, az idegenforgalmi szálláshelyek befogadóképessége mindössze 40%-kal gyarapodott.

3. A FŐVÁROS LAKÁSHELYZETE

A III. ötéves terv időszakában a városfejlesztési terv beruházási összegeinek mintegy 50%-át lakásépítésre fordítják. Emellett a lakásállomány állagának megőrzése is hatalmas összegeket igényel.
1970 január 1-én – a népszámlálás előzetes adatai szerint – 630 775 lakás volt a fővárosban, közel 95 ezerrel, 17,7%-kal több, mint 1960-ban. Az 50-es évtizedhez mérten a lakásállomány gyarapodásának üteme meggyorsult. Míg 1949. és 1960. január 1. között évi átlagban 6,7 ezerrel nőtt az állomány, addig a hatvanas években 9,5 ezerrel. Az igényekhez mérten azonban a lakások száma még ma is kevés, jóllehet az utóbbi tíz évben a lakosság számához viszonyítva az ellátottság javult. A népesség számának változása és a lakásigények alakulása közé azonban nem lehet egyenlőségjelet tenni, s számos tapasztalat utal arra, hogy a lakosság számának csökkentebb mérvű emelkedése, illetőleg a lakásépítkezések megélénkülése ellenére a lakáshiány lényegesen nem csökkent. Súlyosbítja a problémákat, hogy a főváros lakásállományának jelentős része elavult, korszerűtlen, a bontások fokozása elodázhatatlan.
1961 óta – a használatba vételi engedélyek alapján számítva – 97 820 lakás épült a fővárosban, s ebből 46 999-et 1966. január 1. és 1970. március 30. között adtak át. A III. ötéves tervidőszak első négy évében évi átlagban 10 831 lakás épült, 667-tel több, mint a II. ötéves tervidőszak éveiben. A lakásépítési tevékenység azonban nem volt egyenletes és folyamatosan fejlődő az elmúlt tíz év alatt. Az 1960–61. évi viszonylag magas lakástermelést jelentős csökkenés követte, s az 1961. évi színvonalat csak 1968-ban sikerült ismét megközelíteni. A III. ötéves lakásépítési terv 1969-ben még az előző évinél is több lakás felépítését irányozta elő. A lakások tetemes hányada azonban az év utolsó napjaiban készült el, és miután még nem voltak alkalmasak beköltözésre, a használatba vételi engedély kiadására már csak 1970-ben kerülhetett sor.
A III. ötéves terv a fővárosban összesen 58 000 lakás felépítését tűzte ki célul. A terv

maradéktalan teljesítéséhez 1970-ben közel 15 ezer lakást kell beköltözhetővé tenni, s ez csaknem 1700-zal több, mint – az eddigi legmagasabb – az 1961. évi eredmény. A III. ötéves tervidőszakban átadott lakások 58%-a állami erőből készült. Az állami építkezések korszerűsítésében a házgyárak működése jelentős szerepet játszott; a házgyári elemekből épült lakások aránya évről évre gyorsan nőtt.

Az állami építkezések nyomán ebben az időszakban is új, korszerű városrészek gazdagították a fővárost. Ehhez a tervidőszakhoz fűződik az egyik legnagyobb új lakótelepünk: a Kelenföldi lakótelep építése, a Hámán Kató téri, a Harmat utcai, a Kacsóh Pongrácz úti, az Egressy téri, a Fogarasi úti, a Lándzsa utcai, a Lakatos utcai, a XX. ker. Bácska tér–Kossuth utcai, valamint az Árpád-híd pesti hídfőjénél épített lakótelep befejezése.

A III. ötéves tervidőszak folyamán az avulás miatt lebontott lakások száma már lényegesen magasabb volt, mint az előző tervidőszakban, s ez bizonyos mértékig fékezte a lakásállomány gyarapodásának ütemét.

A főváros lakásállományának nagyság és felszereltség szerinti összetétele még ma is eléggé kedvezőtlen. 1960. január 1-én a népszámlálás adatai szerint a főváros lakásállományának kb. 60%-át alkották az egyszobás lakások; a lakások 10%-ában nem volt konyha, illetve főzőhelyiség, 55%-a nem rendelkezett mosdóhelyiséggel. Az új

Ilyen lesz Békásmegyer

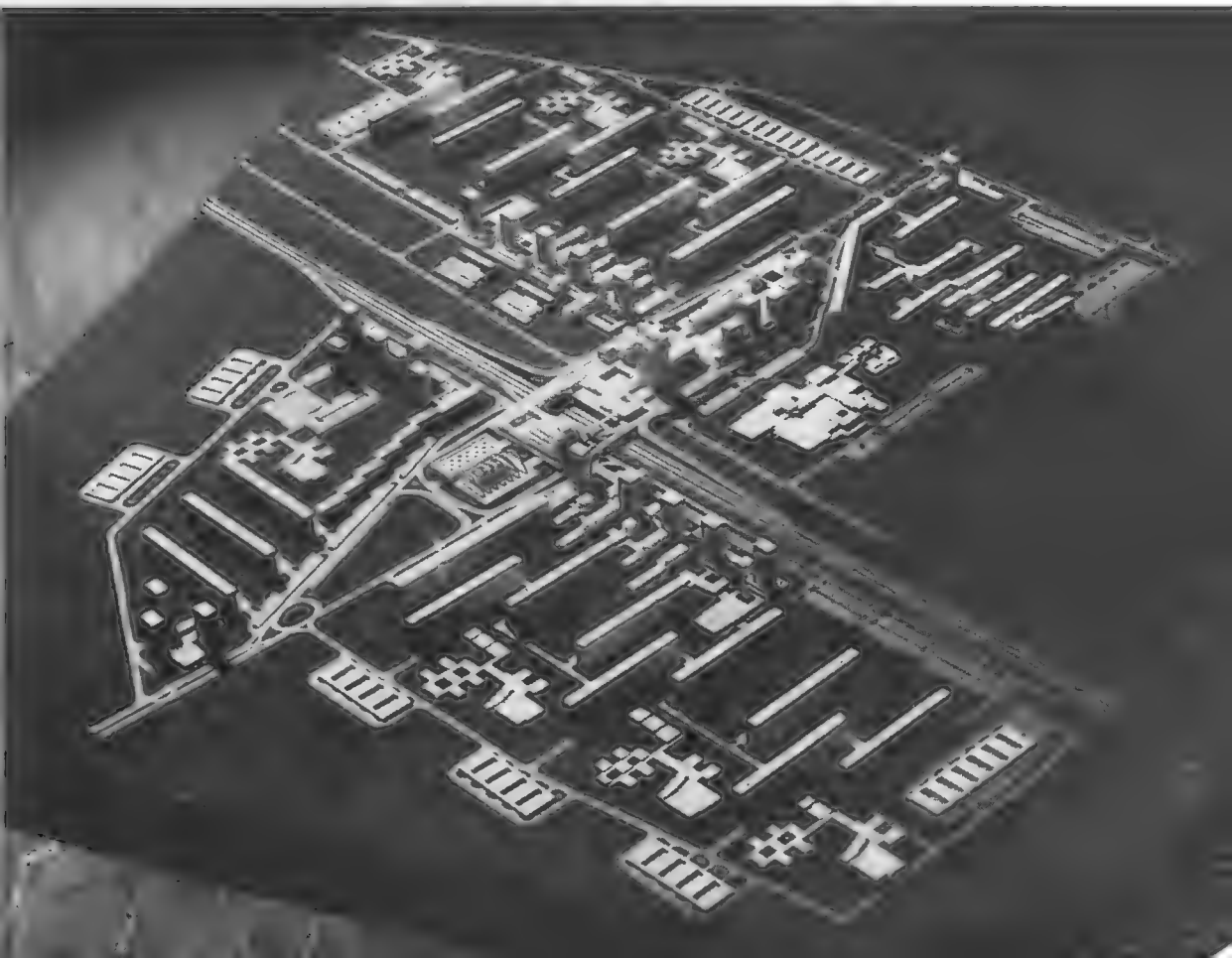

Új épületek a Lakatos utcai lakótelepen

építkezések eredményeként azóta javultak az arányok, de alapvető változást csak a rekonstrukciók nyomán lehet majd elérni.

Az újonnan épült lakások nagyság és felszereltség szerinti összetétele a III. ötéves tervidőszak folyamán kedvezően alakult. A három és többszobás lakások száma nőtt, az egyszobásoké csökkent. Míg a II. ötéves tervben az összes épített lakásnak 32,1%-a egyszobás és csak 12,7%-a volt a három- és többszobás lakás, addig a III. ötéves tervidőszak első négy évében épült lakások között az egyszobások aránya 12,2%-ra csökkent, a három- és többszobásoké 21,5%-ra emelkedett.

Emelkedett a gázhálózatba bekapcsolt lakások aránya. Az 1961–1965-ben épült lakásoknak 69%-a, a III. ötéves tervidőszakban épített lakásoknak viszont 79%-a kap gázt. A korszerűsödést jelzi a távfűtéssel, vagy gázfűtéssel ellátott lakások arányának igen nagymértékű növekedése is. 1969-ben az állami építőipar által készített lakások 74%-a távfűtést, és csaknem 14%-a gázfűtést kapott, míg 1965-ben csak 58,5%-a, illetve 7,2%-a.

A lakások kulturáltságának, korszerűségének növelése természetesen nagy anyagi

Új lakótelep Kelenföldön

áldozatot követel, de erről lemondani még akkor sem lenne helyes, ha ezzel szám szerint több lakást lehetne egy-egy évben megépíteni.

Magánerőből a III. ötéves tervidőszak első 4 évében összesen 18 151 lakás épült, évi átlagban 637-tel több, mint a II. ötéves terv időszakában. A lakosság építkezési kedve – a jövedelmi viszonyok javulásával összefüggésben – megnőtt, de hátráltatta az építkezést az építőipari kapacitás hiánya és a kedvezőtlen építőanyagellátás. Ezzel a jövőben is számolni kell.

A fővárosi ingatlankezelő vállalatok jelenleg közel 36 ezer épületet kezelnek, s ebből a lakóházak száma több mint 34 ezer. A főváros lakóépület-állományának 21%-a, a lakásállománynak pedig több mint 63%-a van állami kezelésben.

Az épületek szükséges tatarozására a 30-as évek közepétől nem került sor, s a háború után is éveken át a legfőbb cél az épületek mielőbbi lakhatóvá tétele volt. A tervszerű épületfelújítási tevékenység tulajdonképpen csak 1957-ben kezdődött, tehát a folyamatos állagmegóvási munka mintegy két évtizeden keresztül szünetelt. A jelenlegi épületállomány 34,7%-át 1950 óta teljesen felújították. A régi, lerom-

A LAKÁSÁLLOMÁNY VÁLTOZÁSA BUDAPESTEN

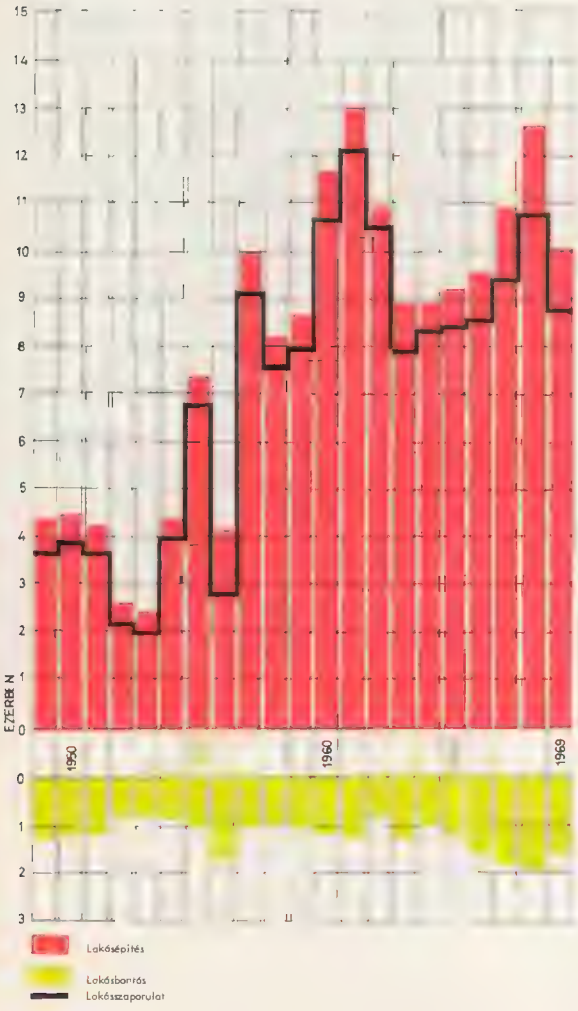

A FŐVÁROSI GÁZHÁLÓZAT HOSSZA ÉS A FELHASZNÁLT GÁZMENNYISÉG

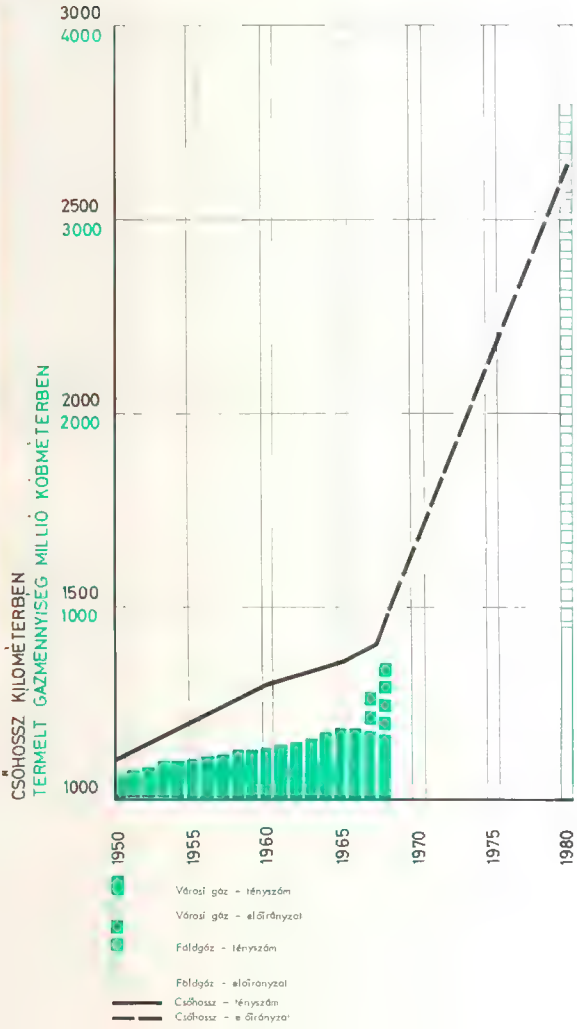

lott épületállomány nagyságához mérten ez nem kielégítő. A III. ötéves terv időszakában a teljes felújításban részesült épületek, illetve ezekben levő bérlemények száma évről évre csökkent. 1965 óta a minisztériumi építőipari vállalatok épületfelújítási munkákat már egyáltalán nem végeztek, a tanácsi építőipar pedig a feladatokkal nem tudott megbirkózni.

AZ ÉPÜLETFELÚJÍTÁSI TEVÉKENYSÉG ALAKULÁSA

Év	Teljesen felújított		Részlegesen felújított épületek száma
	épületek száma	épületekben levő bérlemények száma	
1961–1965	2 505	51 408	4 119
1966–1969	1 246	21 280	5 718

A szükségletektől lényegesen elmaradó épületfelújítási tevékenység mellett, a lakóépületek javítására fordított összeg 1969-ben már több mint kétszerese volt a lakbérbevételnek.
A lakbér bevételek növekedése mellett azonban a lakóházjavítások meggyorsításához szükséges építőipari kapacitást is minél előbb biztosítani kell. A lakásállomány állagának további romlását meg kell akadályozni, s a ma még viszonylag új, de néhány év múlva tatarozásra szoruló épületek felújításáról is megfelelő időben gondoskodni kell.

4. A LAKOSSÁG ÁLTAL IGÉNYBEVETT ANYAGI JELLEGŰ SZOLGÁLTATÁSOK

Az anyagi jellegű szolgáltatások közül a víz-, gáz-, villamosenergia-szolgáltatás, távfűtés tekintetében figyelemre méltó eredmények születtek. Más területeken viszont a fejlesztés ellenére sem enyhült a feszültség.

KÖZMŰVEK

1949-ben a főváros jelenlegi határain belül a lakások 10%-a még a villanyt is nélkülözte, 34%-ában nem volt vízvezeték, mindössze egyharmaduk részesült gázellátásban, s a lakóépületeknek csak 28,5%-a volt bekötve a csatornahálózatba. Nem szorul különösebb bizonyításra, hogy ilyen körülmények között a városi ranghoz méltó közművesítés önmagában is rendkívül nagy anyagi befektetést kívánt volna. A tennivalókat azonban megsokszorozta a lakosság számának 1950 utáni rohamos gyarapodása, s a fővárosban települt ipar fejlődésének ugrásszerű meggyorsulása.
A háztartások villamosenergia-ellátásának problémája az ötvenes évek elején lényegében megoldódott, és évről évre gyorsan gyarapodott a vízvezetékkel rendelkező, a gázhálózatba bekapcsolt lakások száma és aránya is.

A FŐVÁROSI CSATORNAHÁLÓZAT
ÉS AZ ELVEZETETT SZENNYVÍZMENNYISÉG

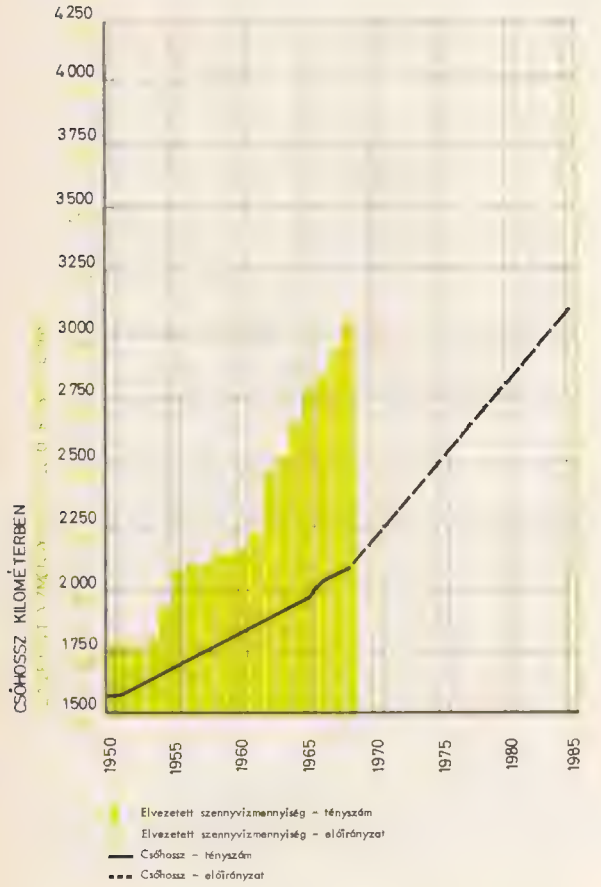

A FŐVÁROSI VIZCSŐHÁLÓZAT HOSSZA
ÉS A FELHASZNÁLT VÍZMENNYISÉG

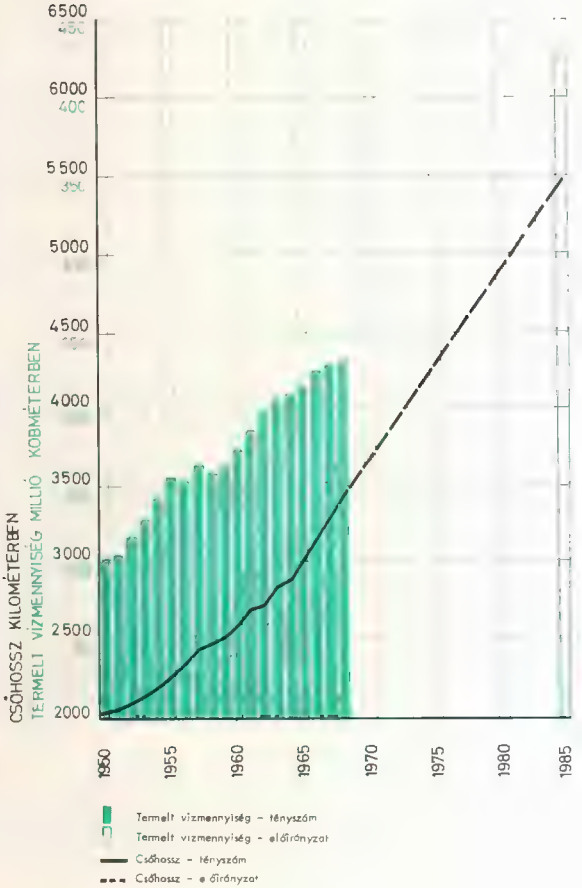

1961. január 1-én, a II. ötéves tervidőszak kezdetén a vízcsőhálózatba bekötött lakások aránya már elérte a 73%-ot, a gázellátásban részesülő lakásoké pedig az 1949. január 1-i 33%-ról 44%-ra emelkedett. A II. ötéves terv alatt évente átlagosan több mint 15 ezerrel nőtt a vezetékes vízellátásba, s mintegy 10 200-zal a gázcsőhálózatba bekapcsolt lakások száma. A III. ötéves tervben a bekapcsolások száma ennél kevesebb volt. Az 1966–1970. évi városfejlesztési terv a vízcsőhálózatba bekapcsolt lakások állományának 11,3%-os növekedésével számolt a tervidőszak első négy évében ezt nem sikerült teljesíteni, a tervezett 10 750 lakással szemben, csak 9413-mal nőtt a bekapcsolt lakások száma. Jelenleg a főváros teljes lakásállományának kb. 80%-ában van vízvezeték, s az udvari, valamint az épület falán elhelyezett közkifolyóval

A FŐVÁROSI ELEKTROMOS HÁLÓZAT HOSSZA
ÉS A FELHASZNÁLT ENERGIA

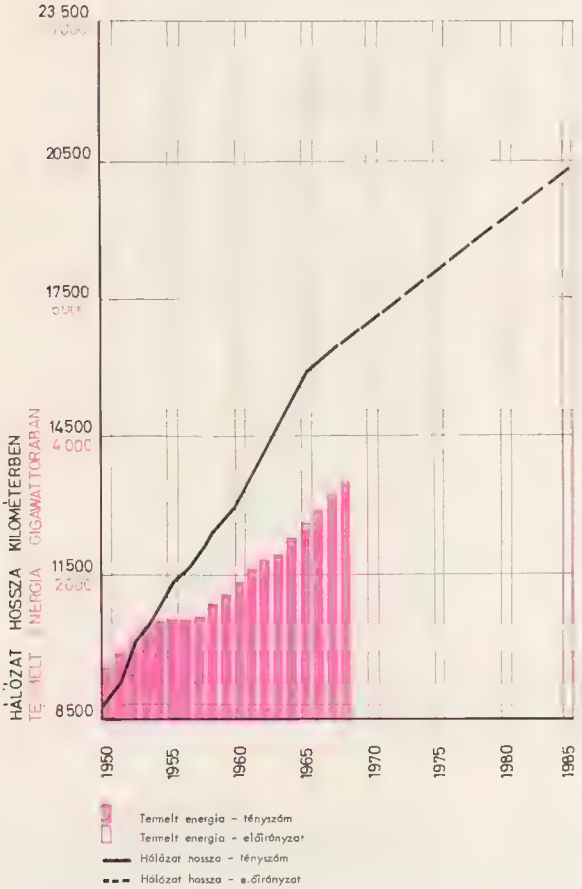

A FŐVÁROSI TÁVFŰTŐHÁLÓZAT HOSSZA
ÉS A FELHASZNÁLT HŐENERGIA

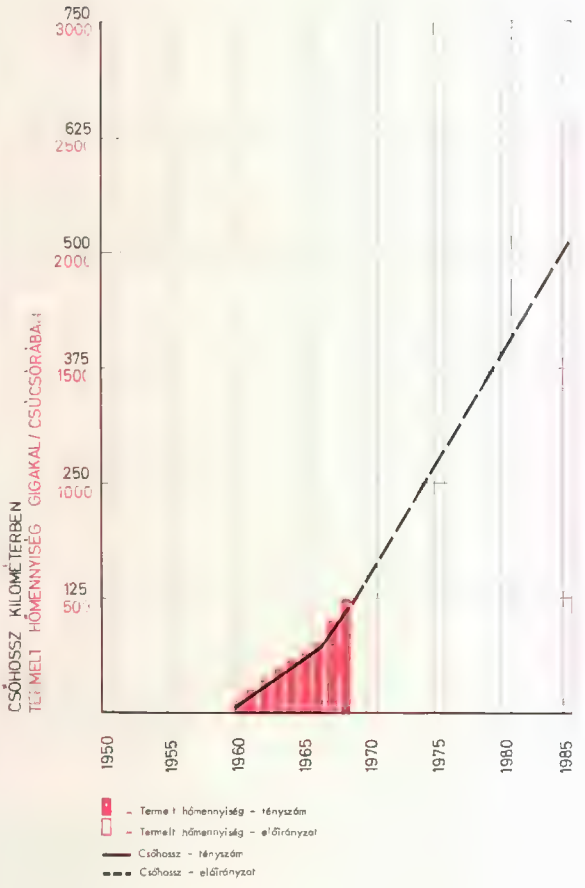

ellátott lakásokat is figyelembe véve összesen mintegy 574 ezer lakás lakói részesülnek vezetékes vízellátásban.

A háztartási gázfogyasztók száma a III. ötéves tervben évente átlagosan 9286-tal gyarapodott, ami igen jelentős, de ez is kevesebb, mint amennyivel a III. ötéves városfejlesztési terv számolt. A gázhálózatba bekapcsolt háztartási fogyasztók száma, a III. ötéves terv végén, eléri a 340 ezret, tehát a lakásoknak mintegy 52–54%-ában működtethetnek különféle gázkészülékeket.

A lakosság életkörülményeinek alakulása szempontjából a fűtés-korszerűsítés előrehaladásának különösen nagy jelentőséget kell tulajdonítani. Ebben a tekintetben a III. ötéves terv eddig eltelt időszaka igen jelentős eredményeket hozott. Az elmúlt

négy esztendőben a gázfűtéssel ellátott lakások száma az 1966. január 1-i kb. 9 ezerről 57 ezerre emelkedett, ez máris több mint amennyire a városfejlesztési terv a III. ötéves tervidőszak egészében számított. A távfűtésbe bekapcsolt lakások száma előreláthatólag szintén meghaladja a tervezettet. 1966. január 1. óta a távfűtéssel ellátott lakások száma 23 ezerről több mint 42 ezerre emelkedett, s az utóbbi négy év alatt két és félszeresére nőtt a távfűtéses melegvízzel ellátott lakások száma is. A kommunális ellátottság színvonalának növelése, a közműhálózatba bekapcsolt lakások számának és arányának gyarapítása természetesen igen jelentős hálózatbővítést tett szükségessé. Az elmúlt négy év folyamán a vízcsőhálózat hossza évi átlagban 73 km-rel, a csatornahálózaté 51 km-rel, a gázcsőhálózaté 50 km-rel bővült. A gáz- és csatornahálózat növekedése nagyobb arányú volt, mint az előző tervidőszak folyamán.

A KÖZMŰHÁLÓZAT FEJLŐDÉSE

Megnevezés		1960–1965 közötti évi átlagos növekedés km	1965. dec. 31. 1960. dec. 31. %-ában	1965–1969 közötti évi átlagos növekedés km	1969. dec. 31. 1965. dec. 31. %-ában
Vízcső	hálózat	74	113,8	73	109,6
Csatorna-	hálózat	24	106,5	51	110,5
Gázcső-	hálózat	20	106,5	50	112,4
Távfűtési	hálózat	7	321,7	15	216,1

A hálózatbővítések mellett azonban a csőfelújítások az elmúlt két évtized folyamán elmaradtak a szükséges mértéktől. A belső városterületeken a hálózat jelentős része erősen avult, s az egyre gyakoribbá váló csőtörések miatt is szükség van a felújítás

ütemének erőteljes gyorsítására. A vízcsőhálózathoz mérten a csatornázottság foka változatlanul igen alacsony. Jelenleg a 100 km vízcsőhálózatra jutó csatornahossz mindössze 65 km.

A közművek termelőképességének növelésére a III. ötéves tervidőszakban jelentős összegeket fordított a főváros. A Fővárosi Vízművek termelőkapacitásának bővítését szolgáló nagyberuházások közül elsőként a felszíni vízmű második szakasza lépett üzembe 1967-ben, napi 100 ezer m^3 kapacitással. A Szentendrei-sziget igénybevételére készített távlati terv keretében megindult a Horány–Surányi vízmű építése, melynek teljes üzembehelyezésével mintegy 100 ezer m^3-rel növelik a napi víztermelő képességet. A Fővárosi Vízművek termelőtelepei ma már messze túlnyúlnak Budapest határain. Északon a Szentendrei-szigeten, Pócsmegyeren és Surányon túl, délen Tököl határában végződnek. 1969-ben a víztermelés már meghaladta a 270 millió m^3-t, 14,1%-kal múlta felül az 1965. évit. Az ipar részére értékesített vízmennyiség 6,4%-kal, a háztartások részére értékesített mennyiség 25,7%-kal növekedett az elmúlt négy év alatt.

A Fővárosi Vízművek III. sz. főnyomóvezetékének megépítése – amely a kelet-pesti körzetekhez szállítja a vizet – a II. ötéves tervben kezdődött meg. Az első szakasz építése 1963-ban, a második szakaszé 1965-ben fejeződött be. A harmadik szakasz ebben a tervidőszakban készült el, s ezzel az érintett területeken a hálózati nyomásviszonyok lényegesen megjavulnak. Pesthidegkút vízellátásának javítására elkészült az új átemelő gépház, az 1000 m^3-es medence és az ezekhez tartozó mintegy 3 km-es gerincvezeték. A délbudai területek vízellátásának javítására pedig egy új 2500 m^3-es medencét építettek. A peremkerületek vízellátásának megoldása szempontjából különösen jelentős a Kőbánya és Rákosliget közötti 10,5 km hosszúságú új gerincvezeték megépítése, amely az ún. egységes kelet-pesti felsőzóna kialakításának kezdeteként, a kőbányai magasövezet és a Rákosok vízellátását javítja.

A szovjet házgyár elemeiből épült 180 lakásos ház a kelenföldi lakótelepen

A Fogarasi úti lakótelep egy-egy ilyen házában 255 boldog család kapott otthont

Az elmúlt négy esztendő alatt a főváros gázfelhasználása – a palack-gázt nem számítva – évente átlagosan 111 millió m^3-rel emelkedett (8000 kalóriás gáz alapján számolva). 1969-ben az értékesített gáz mennyisége megközelítette a 700 millió m^3-t, csaknem háromszorosa volt az 1965. évinek. A budapesti földgázprogram megvalósítása jó ütemben halad. A földgáz részaránya az összes gázértékesítésben 1969-ben már meghaladta a 68%-ot, s a városi gáz előállításában is mind nagyobb szerepe van. A főváros legnagyobb földgázfogyasztói az ipari üzemek. Az ipari földgáz-ellátás 1965 májusában indult meg. A bekapcsolt üzemek száma évről évre jelentékenyen emelkedett, s 1969 végén már 50 budapesti üzem használt földgázt. A földgázfogyasztók másik jelentős csoportját az erőművek alkotják. Jelenleg három erőmű, illetve fűtőerőmű üzemel földgázzal, s fogyasztásuk már 1968-ban közel 250 millió m^3-t tett ki. A háztartások gázellátásában a közvetlen földgáz-felhasználás ma még nem játszik jelentős szerepet, de az épülő új lakótelepeken már eleve közvetlen földgáz-felhasználásra rendezkednek be, s az építkezések előrehaladásával a háztartások közvetlen földgáz-felhasználása is jelentékenyen emelkedik majd.

A földgáz Budapestre juttatása óriási beruházásokat igényelt, 1949-től 1965-ig a zalai olajvezetéken szállították a földgázt. 1965-ben elkészült a hajdúszoboszlói-vecsési vezeték, s ma már a kardoskút-adony-kereszthegyi távvezeték is szállít földgázt Budapestre. A városi gáztermelés növelésére 1968-ban üzembe helyezték az új, korszerű Kőbányai Gázgyárat, amely szükség esetén napi 1,5 millió m^3 gázt állít elő, de ugyanakkor jelentős összeget fordítottak az Óbudai Gázgyár korszerűsítésére is. A gázellátás javításával kapcsolatos számos beruházás közül nagyfontosságú volt az 5000 kalóriás gáz szolgáltatása. Ennek előkészítéseként közel 310 ezer fogyasztó, csaknem 600 ezer gázfogyasztó készülékét állították át. 1968. október 1-én megkezdődött az 5000 kalóriás városi gáz szolgáltatása, amelynek nyomán a korábban rosszul ellátott területeken a viszonyok jelentősen javultak, és a téli időszakban is zavartalan a gázszolgáltatás. A mintegy 100 millió forint felhasználásával végrehajtott kalóriaemelés eredménye kb. 500–600 millió forintos hálózatbővítésnek felelt meg.

A HELYI KÖZLEKEDÉS ALAKULÁSA

A fővárosi közlekedés fejlődésének történetében a III. ötéves tervidőszak kiemelkedő jelentőségű. Az elmúlt évek folyamán a Fővárosi Tanács a rendelkezésre álló erőforrásokat – a lakás- és kommunális ellátás fejlesztése mellett – a közlekedés távlati alakulása szempontjából is döntő jelentőségű beruházásokra összpontosította. 1963-ban a Metró kelet-nyugati vonalának építése ismét teljes erővel megindult és 1970. április 4-én átadták a forgalomnak a Deák tér és Fehér út közé eső, 6,5 km hosszúságú első vonalszakaszt. A Metró építésével egyidőben igen jelentős „járulékos" létesítményekkel gazdagodott Budapest. A II. ötéves tervidőszakban elkészült Astoria gyalogos aluljárót az ún. Emke aluljáró megépítése követte, s ezzel egyidejűleg a Blaha Lujza tér felszíni rendezésére is sor került. A Baross tér rende-

zésének munkálatai 1967 júliusában kezdődtek meg. A viszonylag igen rövid idő alatt elkészült építkezés közvetlen összeköttetést teremtett a Metró-állomás, a Keleti pályaudvar és a felszíni vonalak között.

A III. ötéves városfejlesztési terv a Metró építésével összefüggő fejlesztéseken kívül néhány forgalmi probléma megoldását is előirányozta. Ezek közül a Hungária körúti és az albertfalvai közúti felüljáró együttes költsége megközelíti a 200 millió forintot.

A fővárosi lakosság utazási igényének növekedése nagyobb volt a közlekedés szállító képességének bővülésénél. Vitathatatlanul fejlődést, előrehaladást jelentett pl. a helyi közlekedési hálózat bővülése, a járatok számának gyarapodása, hiszen a közlekedési eszközök igénybevételének lehetősége ezzel kibővült. Nem növekedett azonban ezzel párhuzamosan a közlekedés teljesítménye, a megtett menetek száma és a teljesített kocsikilométer. A menetek számának csökkenését előidéző okok között első helyen áll a kocsik gyakori meghibásodása és a javítókapacitás elégtelensége, valamint változatlanul jelentős a gépkocsivezető-hiány is.

A VILLAMOS- ÉS AUTÓBUSZKÖZLEKEDÉS
NÉHÁNY FONTOSABB ADATÁNAK ALAKULÁSA

Megnevezés	Villamos		Autóbusz	
	1965	1969	1965	1969
Pálya, illetve hálózat hossza, km a.)	247,4	246,5	434,2	565,5
Járatok (viszonylatok) száma a.)	86	81	85	93
Megtett menetek száma, 1000	15 991	15 269	9 993	8 815
Kocsikilométer-teljesítmény, millió	122,2	116,5	97,3	88,8
Szállított utasok száma, millió fő	861,9	930,3	489,8	546,1

a.) Év végi adatok.

JAVÍTÓ-SZOLGÁLTATÓ TEVÉKENYSÉG

A lakosság ellátása szempontjából legjelentősebbek, legszerteágazóbbak az ipari jellegű szolgáltatások, s a fejlődés e tekintetben nemcsak a teljesítmények volumenének növekedésében nyilvánul meg, hanem a nyújtott szolgáltatások körének bővítésében, új szolgáltatások bevezetésében is kifejezésre jut. Az életkörülmények javulása azon keresztül is lemérhető, hogy az igények milyen jellegű szolgáltatások iránt fokozódnak a legnagyobb mértékben, illetve melyek veszítenek jelentőségükből? Általános tendencia, hogy az újtípusú szolgáltatások iránti igények növekednek, míg a hagyományos javítótevékenység aránya csökken. Ez a folyamat természetes következménye annak, hogy a családok jövedelmük mind nagyobb részét fordíthatják tartós fogyasztási cikkek vásárlására. 1965. és 1969. december 31. között pl. több mint 5 ezerrel nőtt a rádió-, s csaknem 150 ezerrel a televízió-előfizetők száma.

A TÖMEGKÖZLEKEDÉS UTASFORGALMA

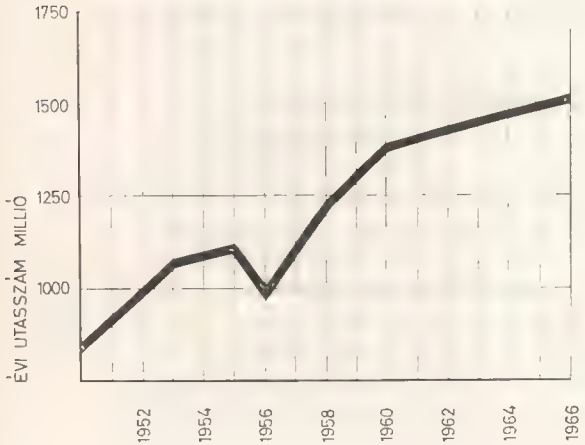

A SZEMÉLYGÉPKOCSI-ÁLLOMÁNY ALAKULÁSA

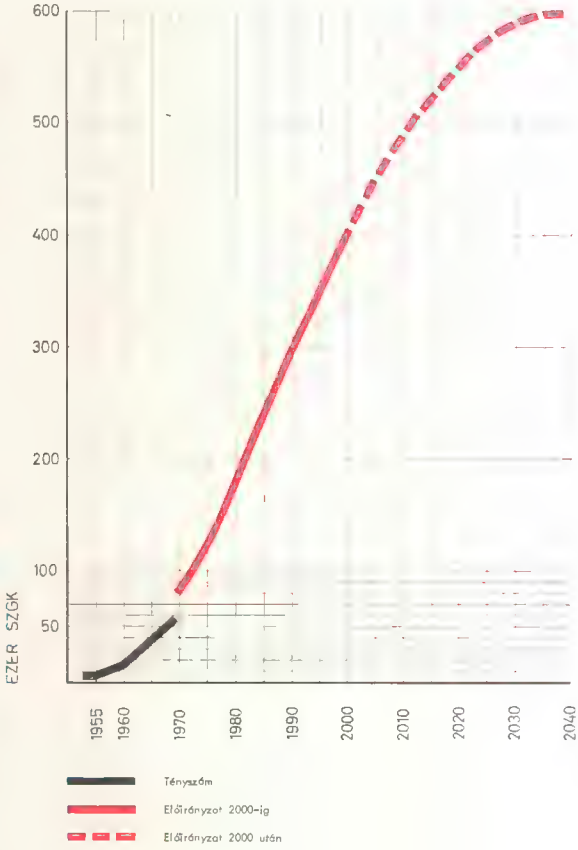

A TÖMEGKÖZLEKEDÉSI ESZKÖZÖKÖN VÁRHATÓ UTAZÁSOK

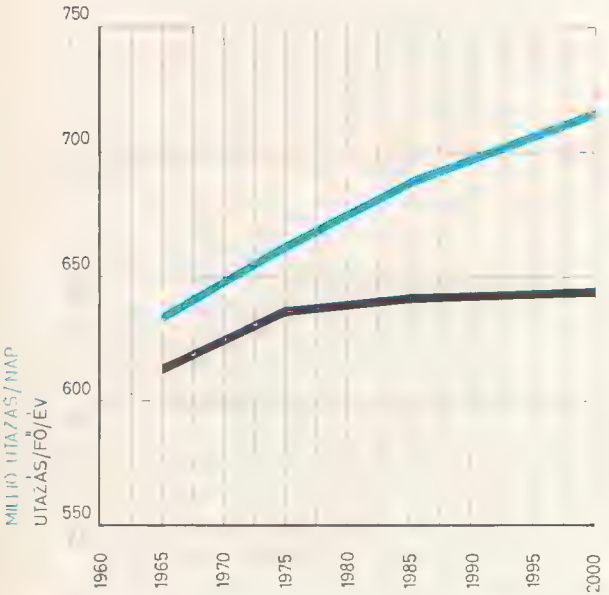

A személygépkocsi tulajdonosok száma 1969 végén már megközelítette a 67 ezret, számuk csaknem 28 ezerrel emelkedett az elmúlt négy esztendő alatt.
A több háztartási gép felhasználása természetesen a javító hálózat bővítését, rugalmasabb vállalási formák alkalmazását igényli.
Ipari javító-szolgáltató tevékenységet állami vállalatok, kisipari szövetkezetek és magánkisiparosok egyaránt végeznek. 1969. évi tevékenységük értéke meghaladta a 2,1 milliárd Ft-ot. Az 1970. évben várható teljesítmény mintegy 20%-kal lesz magasabb az 1965. évinél.
A teljesítményérték évi átlagos növekedési üteme a III. ötéves tervidőszak eddig eltelt szakaszában kisebb volt, mint a megelőző tervidőszak éveiben.
A javító-szolgáltató tevékenység termelési értéke a reform bevezetése után esett vissza. Az 1966. és 1967. években a teljesítmények növekedésének mértéke még megközelítően azonos volt a korábbi évekével, az1968. évi termelési volumen már az 1967. évi szinten maradt és 1969-ben is csak mintegy 4%-kal múlta felül az egy évvel korábbit.
A javító-szolgáltató tevékenység utóbbi két évben tapasztalt mérsékelt növekedése a megváltozott gazdálkodási feltételekkel kapcsolatos problémákkal is összefügg. 1968. január 1-évl ugyanis a szolgáltató vállalatoknál kisebb-nagyobb arányban emelkedtek a vállalási árak. 1968-ban pl. a szocialista szektor által nyújtott szolgáltatások árai átlagosan 5,3%-kal voltak magasabbak az előző évinél, s 1969-ben további 1,1%-kal emelkedtek. A szolgáltatási díjak emelkedése viszont a kereslet csökkenését, s ezzel a teljesítmények visszaesését vonta maga után.
1968 után a hálózatfejlesztés területén is romlottak a lehetőségek. Korábban ugyanis a hálózat bővítése állami eszközökből történt, jelenleg viszont a vállalatoknak saját forrásaikból kell ezt megoldaniok.
1968-ban pl. mindössze 66 új egységet létesítettek, ugyanakkor 64 javító-szolgáltató tevékenységet végző egységet – gazdaságtalan működése miatt – megszűntettek.
A szolgáltatások fejlesztésére a kormány által 1969-ben kidolgozott irányelvek alapján intézkedések születtek az új szolgáltatási formák és módszerek szélesítésére, a kiemelt szolgáltatások jövedelmezőségének, a szolgáltató iparban dolgozó anyagi érdekeltségének növelésére.

Az albertfalvai felüljáró

Szolgáltatóház a csepeli Királyerdőben

1969 decemberében adták át a forgalomnak a Baross téri felüljárót

5. EGÉSZSÉGÜGYI ÉS SZOCIÁLIS ELLÁTÁS, KULTURÁLIS VISZONYOK

AZ EGÉSZSÉGÜGYI HELYZET

A főváros egészségügyi helyzetének alakulása az elmúlt négy évben összességében kedvező.

Az egészségügyi viszonyok vizsgálatánál a halálozások alakulása mindenkor különös figyelmet érdemel. Az utóbbi négy év folyamán a meghaltak száma évi átlagban 3%-kal, 659 fővel növekedett Budapesten, ami azonban alapvetően a lakosság elöregedésével függött össze. A halálozások ok szerinti összetétele is azt tükrözi, hogy elsősorban az öregkorban fellépő betegségek következtében meghaltak száma emelkedett. A halált okozó betegségek között változatlanul a keringési rendszer betegségei állnak az első helyen, majd ezt követően a rosszindulatú daganatok okozzák a legtöbb halálesetet. A nagyvárosi élet, a technikai fejlődés nem kívánt következményeként évről évre emelkedik a különféle balesetek következtében elhunytak száma is.

A közúti és egyéb balesetek napjainkban már mintegy kétszer annyi fővárosi lakos halálát okozzák, mint a fertőző betegségek együttvéve!

A különféle – bejelentésre kötelezett – heveny fertőző megbetegedések gyakorisága, a védőoltások kiterjedt alkalmazásának eredményeként, jelentősen csökkent az elmúlt évek folyamán is. A korábbinál tömegesebb megbetegedés csak a kanyaró és az influenza esetében fordult elő.

A gondozást igénylő fertőző betegségek közül a tbc-ben megbetegedettek száma tovább csökkent. 1969-ben az újonnan megbetegedettek száma 16,9%-kal, a nyilvántartott betegek száma pedig 7,9%-kal volt kevesebb, mint 1965-ben. A bőr- és nemibeteg gondozóintézetek viszont 1969-ben már több mint két és félszer annyi nemibeteget vettek gondozásba, mint 1960-ban. A nyilvántartott szifiliszes betegek száma csökkent, a gonorrhoeásoké viszont eléggé jelentősen emelkedett.

A gondozást igénylő, egyéb, nem fertőző betegségek között figyelemre méltó a gondozott idegbetegek számának évek óta tartó emelkedése. 1969 végén a gondozott idegbetegek száma már megközelítette a 23 ezret, mintegy másfélszerese volt az 1960. évinek.

A népesség számának folyamatos növekedése mellett, az egészségügyi ellátással szemben támasztott növekvő igények kielégítése az egészségügyi hálózat nagy feladata. Kétségtelen, hogy a népességgyarapodás üteme az utóbbi években lényegesen kisebb volt, mint az 1949 és 1964 közötti időszakban, az ellátandók számszerű emelkedése azonban így is igen jelentős, különösen, ha tekintetbe vesszük, hogy a főváros egészségügyi intézményeinek jelentős része országos feladatot is ellát és a környező községek egy részét is a főváros egészségügyi intézményei látják el.

1969 végén az orvosok száma megközelítette a 8700-at, 1065-tel volt több, mint 1965 végén. A lélekszám mérsékeltebb emelkedése miatt egy orvosra kevesebb lakos jut, mint a korábbi években.

Az orvosok kor szerinti összetétele kedvezőtlen. A tanácsi intézményekben dolgozó orvosok több mint egyötöde hatvan évnél idősebb.

A körzeti orvosok száma 1965 óta 726-ról 757-re, a körzeti gyermekorvosoké 221-től 269-re emelkedett. Bővült az üzemegészségügyi szolgálat. Az üzemorvosi órák napi átlagos száma 1969-ben csaknem 13%-kal múlta felül a négy évvel korábbit.

A szakorvosi rendelőintézetekben szervezett orvosi órák napi átlagos száma 4,4%-kal, mintegy 429 órával emelkedett 1965 óta. Az orvosi órák számának növekedése csökkentette a zsúfoltságot, s nőtt az egy vizsgálatra, illetve kezelésre jutó időmennyiség.

Két fővárosi kerületnek: a XV. és a XVII. kerületnek még mindig nincs szakorvosi rendelőintézete és a meglevő rendelőintézetek fele sem felel meg mindenben a modern szakorvosi járóbetegellátás követelményeinek. Súlyos problémát okoz a kórházi ágyfejlesztési program megvalósításának elhúzódása. A fővárosi kórházakban jelenleg évente mintegy 530 ezer beteget kezelnek. A kórházi ápolást igénylők száma évről évre emelkedik, s a szükségletekhez mérten az ágyak száma egyre kevesebb.

A fővárosi egészségügyi vezető szervek a fekvő- és járóbeteg-ellátás színvonalának emelése érdekében az elmúlt évek folyamán is számos intézkedést léptettek életbe, s szervezetileg igyekeztek biztosítani a gyógyító munka hatékonyságának, színvonalának növelését. Elég itt utalni a területi vezetőkórházak szerepének kiterjesztésére. Jelenleg már 16 kerület járóbeteg-ellátása működik a kijelölt területi vezetőkórház szakmai irányítása mellett.

GONDOSKODÁS AZ ANYÁKRÓL, A GYERMEKEKRŐL ÉS AZ ÖREGEKRŐL

Az MSZMP IX. kongresszusa világviszonylatban is újszerű és nagyjelentőségű segélyrendszer bevezetését határozta el. Az 1967 elején kibocsátott kormányrendelet lehetővé tette, hogy a gyermekük gondozására otthon maradó dolgozó nők a gyermek 2 1/2 éves, illetve a módosító rendelet szerint 3 éves koráig havi 600 Ft-os gyermekgondozási segélyt kapjanak.

A családok szempontjából a gyermekgondozási szabadság, illetve segély rendszere igen kedvező. Budapesten – a nők magas foglalkoztatottsági színvonalának megfelelően – a szülő nők túlnyomó többsége jogosult a gyermekgondozási segélyre. 1967 óta a kereső foglalkozást folytató szülő nőknek mind Budapesten, mind vidéken mintegy 2/3-a él a rendelkezések adta lehetőséggel és veszi igénybe hosszabbrövidebb időre a gyermekgondozási szabadságot.

A segéllyel elsősorban a fizikai munkát végző nők élnek. A magasabb képzettséget igénylő munkakörökben dolgozó anyák közül viszonylag kevesebben kérnek gyermekgondozási szabadságot. A döntésben természetesen anyagi szempontok is szerepet játszanak. Az igénybe vevők általában az alacsonyabb keresetűek közül kerülnek, ki, tehát elsősorban azok a családanyák kérik a gyermekgondozási segélyt, akiknél a 600 Ft-os segély a fizetéshez mérten nem jelent túl nagy jövedelemkiesést. 1969 decemberében Budapesten összesen több mint 39 ezer dolgozó nő volt gyermekgondozási szabadságon, 47%-kal több, mint egy évvel korábban. 1970-ben már 40 ezer fölé emelkedett az e kedvezményt igénybe vevő dolgozó nők száma. Az élveszületések száma az 1962. évi mélypontot követően folyamatosan emelkedett Budapesten. 1966-ban, a segély bevezetését megelőző évben, az élveszülöttek száma már 28,2%-kal múlta felül az 1962. évit. A növekedés tehát a segélytől függetlenül is jelentkezett. A gyermekgondozási segély bevezetésének évében azonban a születések száma az előző évekhez mérten is ugrásszerűen megnőtt. Az 1962. és 1970. január 1. közötti 6,7%-os átlagos emelkedéssel szemben 1967-ben 14%-kal múlta felül az élveszülöttek száma az egy évvel korábbit. Számos jel utal azonban arra, hogy a gyermekgondozási segély a családok által kívánt gyermekszámot nem módosítja lényegesen.

A segély bevezetése nyomán a bölcsődei viszonyok jelentősen javultak a fővárosban. A beíratott gyermekek száma – a magasabb születésszám mellett – 1969-ben 10%-kal kevesebb volt, mint 1965-ben, s az átlagos férőhelykihasználás az 1965. évi 90,7%-ról 79,5%-ra csökkent. Az összességében kedvezőnek ítélhető viszonyok

Lesz helyünk az óvodában?

ellenére azonban a felvételi igényeket jelenleg sem tudják kielégíteni. A bölcsődei férőhelyek és az elhelyezést igénylők területi eloszlásában ugyanis olyan jelentős differenciák vannak, amelyek mellett a hálózat arányos kihasználása nem biztosítható.

A születések számának emelkedése miatt nagyok az óvodai elhelyezés gondjai. 1966. január 1. óta az óvodai férőhelyek száma 5,4%-kal gyarapodott, ugyanakkor az óvodás korúak száma 1970. január 1-én több mint 15%-kal múlta felül a 4 évvel korábbit. Az óvodák zsúfoltsága már az elmúlt években is jelentős volt és sok gyermek felvételi kérelmét kellett férőhely hiányában elutasítani.

Államunk az elmúlt négy év alatt igen jelentős erőfeszítéseket tett az időskorúak életkörülményeinek javításáért is. Az átlagos életkor meghosszabbodásával a nyugdíj-korhatáron túli népesség száma folyamatosan emelkedik. A lakosság öregedése a fővárosban különösen jelentős méretű. 1949 és 1960 között például a nyugdíjkorhatáron felüliek aránya 14,6%-ról 18,8%-ra emelkedett, s 1969 végén pedig már mintegy kétszerese volt az 1949. évinek.

A III. ötéves terv időszakában többször emelték a nyugdíjakat.

1966. február 1-én emelték a saját jogú nyugdíjasoknál a 750 Ft alatti, az özvegyi nyugdíjasoknál a 400 Ft alatti nyugdíjakat, 1970. március 1-én elrendelték az 1600 Ft-ot el nem érő nyugdíjak és járadékok kiegészítését az 1968. december 31-ig nyugállományba helyezetteknél.

A nyugdíjasok számának emelkedése a népgazdaságra igen jelentős terheket ró, ennek ellenére a nyugdíjasok életszínvonala nagymértékben elmarad a dolgozókétól, tehát a nyugdíjak emelése változatlanul szükséges!

A magas kort megérők számának növekedésével egyidejűleg egyre nagyobb a gondozásra, ellátásra szorulók száma is. A szociális otthonok férőhelyszáma az igényekhez mérten egyre kevesebb.

ISKOLÁZOTTSÁG, OKTATÁS

Az iskolázottsági színvonal Budapesten magasabb az országos átlagnál.

A tanköteles korú tanulók beiskolázása a fővárosban gyakorlatilag teljes. Budapesten a tanulók 90%-a, országosan viszont nem egészen 80%-a végzi el nyolc év alatt az általános iskolát. A tankötelezettség időtartama alatt, tehát 16 éves koráig Budapesten a tanulóknak 95—97%-a, országosan nem egészen 90%-a szerez általános iskolai végzettséget.

Az általános iskolát végzett budapesti lakóhelyű tanulóknak több mint 50%-a középiskolában folytatja tanulmányait. Az elmúlt öt évben a 19. életévüket elért fiatalok 31–33%-a érettségizett.

A budapesti felsőoktatási intézményekben oklevelet szerzett hallgatók száma is évről évre emelkedett. 1968-ban összesen 9975 hallgató végzett, az 1965. évinél 61%-kal több. A budapesti egyetemek és főiskolák hallgatóinak 47%-a vidéki.

Az oktatás tárgyi feltételei az általános és a középiskolákat összehasonlítva igen

eltérően alakultak. Az általános iskolákban a demográfiai hullám elvonulásával a tanulók száma rohamosan csökkent. A most zárult tanévben minden eddiginél alacsonyabb, összesen alig több mint 140 ezer volt a tanulók száma. Az 1961/62. tanévvel összehasonlítva a csökkenés mértéke megközelítette a 35%-ot. A tanulók számának nagyarányú visszaesése mellett a tantermek száma nem változott lényegesen, tehát az oktatási körülmények javultak. A tanterem ellátottság azonban még mindig nem kielégítő. A tanulócsoportok száma jelenleg is 46,5%-kal múlja felül az osztálytermekét. A váltakozó oktatási rendszert tehát nem lehetett felszámolni, a délelőtt-délután váltakozva oktatott tanulócsoportok aránya jelenleg is mintegy 70–75%.

Az 1968/69. tanévtől a demográfiai hullám okozta problémák áttevődtek a középiskolákra. Budapesten az általános iskolát végző tanulóknak évről évre mintegy 96%-a kíván tovább tanulni, s a tanulóknak mintegy 60%-a szeretné tanulmányait középiskolában folytatni. A demográfiai hullám a középiskolákkal szemben támasztott igényeket jelentősen megnövelte. Az igények maradéktalan kielégítéséhez az oktatás tárgyi feltételei nem bizonyultak elegendőnek.

Az utóbbi évek folyamán az általános iskolát végzett budapesti fiatalok egyre nagyobb része folytatta tanulmányait szakmunkásképző iskolában. Arányuk a 4 évvel korábbi 31%-kal szemben megközelítette a 35%-ot. A szakmunkástanulók száma 1965 óta – évi átlagban – mintegy 2700-zal emelkedett és az 1969/70. tanévben már meghaladta az 55 ezret. A budapesti szakmunkásképző iskolákban a budapesti lakóhelyűek tulajdonképpen eléggé kis arányt képviselnek. 1969-ben pl. az első éves szakmunkástanulóknak csaknem a fele vidéki volt. Változatlanul gondot jelent, hogy bizonyos szakmák elsajátítására budapestiek úgyszólván nem jelentkeznek. Az emelt szintű szakképzés 1966 óta folyamatosan és igen jelentősen bővült. 1969-ben az 55 ezer szakmunkástanuló közül már több mint 12 ezer vett részt emelt szintű képzésben.

AZ ÁLTALÁNOS ISKOLÁK, A KÖZÉPISKOLÁK ÉS A SZAKMUNKÁSKÉPZŐ ISKOLÁK FONTOSABB ADATAINAK ALAKULÁSA

Tanév	Általános iskolák		Középiskolák		Szakmunkásképző iskolák	
	Tanulók száma	Egy osztály teremre jutó tanulók száma	Tanulók száma	Egy osztály teremre jutó tanulók száma	Tanulók száma	Ebből: emelt szintű képzésben részesülők száma
1965/66	196 849	51,0	58 655	38,9	44 556	..
1966/67	187 472	49,2	57 093	38,8	46 951	3 857
1967/68	172 996	46,0	58 710	39,6	49 845	7 192
1968/69	153 809	41,9	62 492	41,0	54 751	11 521
1969/70	140 486	38,8	64 119	40,6	55 330	12 719

Az oktatási módszerek és az oktatási rendszer korszerűsítését szolgálta a szakosított tantervű általános iskolai és gimnáziumi oktatás szélesítése. Ez lehetőséget ad a tanulóknak, hogy azok, akik valamely tárgy iránt különleges érdeklődést tanúsítanak, már az alsófokú, illetve középfokú iskolai képzés keretében az átlagosnál magasabb színvonalú ismeretek birtokába jussanak. A szakosított tantervi osztályok iránti igény rendkívül nagy, a lehetőségek többszöröse.

SZAKOSÍTOTT TANTERVŰ OKTATÁSBAN RÉSZESÜLŐ ÁLTALÁNOS ISKOLAI ÉS GIMNÁZIUMI TANULÓK

Megnevezés	1965/66		1969/70	
	szám szerint	az összes tanuló %-ában	szám szerint	az összes tanuló %-ában
Általános iskolákban összesen	16 352	8,3	16 685	11,9
Ebből:				
ének-zenei	7 396	3,8	7 610	5,4
nyelvi	8 956	4,5	8 986	6,4
matematikai	—	—	89	0,1
Általános gimnáziumokban összesen	14 002	42,5	18 566	58,2
Ebből:				
nyelvi	12 331	37,4	13 106	41,1
természettudományi	1 193	3,6	4 923	15,4
egyéb	478	1,5	537	1,7

MŰVELŐDÉSI, SZÓRAKOZÁSI IGÉNYEK, LEHETŐSÉGEK

A népesség iskolázottságának alakulása, az oktatási rendszer fejlődése kétségtelenül egyik legfontosabb, de nem egyedüli fokmérője a kulturális színvonal emelkedésének. Az elmúlt évek folyamán is egyre több könyv és egyéb sajtótermék került forgalomba. Az országban kiadott könyvek száma 1969-ben csaknem 600-zal, a megjelent példányok száma 3,2 millióval haladta meg az 1965. évit. A megjelenő időszaki lapok száma 342-ről 409-re emelkedett. Jelentősen megnőtt a könyvtárak forgalma. A könyvvásárlások mellett az olvasási igények kielégítésében alapvetően két könyvtárhálózat vesz részt: a tanácsi és a szakszervezeti. Beiratkozott olvasóik együttes száma 1969-ben már megközelítette a 460 ezret. A könyvállomány gyarapítására az elmúlt évek folyamán is nagy összeget fordítottak. Az 1969. évi könyvállomány a szakszervezeti és tanácsi könyvtárakban mintegy 24%-kal volt nagyobb, mint négy évvel korábban. A televízió-előfizetők száma 1969 végén a fővárosban meghaladta a 430 ezret, 150 ezerrel volt magasabb, mint 1965-ben.

1969-ben a budapesti színházi előadásoknak 3 millió látogatója volt, 4%-kal kevesebb, mint 1965-ben. A színművéket és a könnyű, vegyes szórakoztató műsorokat

az 1965. évinél 45 ezerrel, illetve 76 ezerrel több néző tekintette meg, az operák, operettek látogatóinak száma viszont jóval kevesebb volt, mint 4 évvel korábban. Egy színházi előadást 1969-ben átlagosan 577 néző tekintette meg, 51-gyel kevesebb az 1965. évinél. Az egy előadásra jutó látogatók számának csökkenésében azonban nem csak a színházi előadások iránti érdeklődés lanyhulása jutott kifejezésre, hanem szerepet játszott ebben a kis befogadóképességű színházakban tartott előadások arányának növekedése is.

Egyes színházak látogatottsága jelentősen emelkedett az elmúlt évek folyamán. Az egy előadásra jutó látogatók száma például a Nemzeti Színházban 526-ról 607-re, a Katona József Színházban 337-ről 392-re, a Vígszínházban 950-ről 990-re, a Madách Színházban 661-ről 702-re emelkedett 1965 és 1969 között. A prózai színházak 1969-ben 41 darabot mutattak be. Az új bemutatókkal együtt összesen 278 darab szerepelt a fővárosi színházak műsorán.

1965 óta a mozik látogatottsága tovább csökkent, jóllehet még ma is magasabb, mint például az 50-es évek elején. 1969-ben a játszott filmeket valamivel több mint 25 millió néző tekintette meg, az 1965. évinél mintegy 5 millióval kevesebb.

A MOZIK LÁTOGATOTTSÁGÁNAK ALAKULÁSA

Év	Előadások	Látogatók	Egy előadásra jutó látogatók száma
	száma, 1000		
1965	124,2	30 795	248
1966	124,4	29 320	236
1967	124,3	28 829	232
1968	118,9	25 683	216
1969	123,4	25 098	203

Négy esztendő alatt 125 új magyar film került a közönség elé, s ezek közül több igen nagy sikert aratott. Ugyanakkor azonban nagy számban akadtak közepes, sőt egészen gyenge filmek is.

★

A gazdasági és társadalmi élet egyes területein elért eredményeket összegezve kedvező kép bontakozik ki. A fejlődés általában megfelelt az MSZMP IX. kongresszusa határozatainak, a gazdaságpolitikai célkitűzéseknek, az új gazdaságirányítási rendszerre való áttérés különösebb zökkenők nélkül történt, a gazdasági növekedés biztosította a lakosság életkörülményeinek további javulását is. Az összességében kedvező irányú változások mellett azonban egyes területeken még nem sikerült az elképzeléseket maradéktalanul megvalósítani, új feszültségek is keletkeztek, amelyek megoldásra várnak. Ezek a problémák pedig azt jelzik, hogy az elkövetkezendő évek feladatai sem lesznek kisebbek a korábbiaknál, a kitűzött célok elérése még több, hatékonyabb munkát követel.

HOTEL DUNA INTERKONTINENTÁL

AZ ÁTRENDEZETT BAROSS TÉR

A BUDAPESTI LENIN-SZOBOR

III.

BUDAPEST TOVÁBBFEJLESZTÉSÉNEK PERSPEKTÍVÁJA

1. A FŐVÁROSI TANÁCS IV. ÖTÉVES TERVÉNEK FEJLESZTÉSI ELŐIRÁNYZATAI

Budapesten a megoldásra váró feladatok igen sokrétűek. A helyi jellegű feladatok legnagyobb részét a Fővárosi Tanács fejlesztési alapjából oldják meg. Így a lakásépítés kommunális ellátás, helyi közlekedés, egészségügyi, szociális és kulturális területek beruházásait. Az anyagi javakat termelő ágazatokban és a kereskedelemben az összes beruházásokhoz mérten kisebb a tanácsi fejlesztés aránya, mert a helyi ellátást biztosító kiskereskedelmi és szolgáltató hálózat bővítése is túlnyomórészt a tanácsi vállalatok beruházásai nyomán valósulnak meg.

A IV. ötéves tervidőszakban a Fővárosi Tanács beruházási összege közel 29 milliárd forint, ami több mint kétszerese a harmadik ötéves terv eredeti beruházási előirányzatának. A tanácsi fejlesztési alap IV. ötéves tervidőszaki kiadásainak népgazdasági ágak szerinti összege 25,6 milliárd forint. Ennek népgazdasági ágak szerinti megoszlása a következő:

		A fejlesztési alap megoszlása %-ban
Lakásépítés		75,8
Szolgáltató jellegű ágazatok		15,9
Ebből:	közmű	9,3
	közlekedés	6,5
	egyéb	0,1
Szociális, kulturális ágazatok		4,7
Ebből:	egészségügy	2,8
	oktatás	1,6
	népművelés, sport	0,3
Termelő ágazatok		3,3
Ebből:	ipar	2,6
	építőipar	0,4
	mezőgazdaság	0,3
Egyéb ágazatok		0,3
	Összesen:	100,0

(A Fővárosi Tanács fejlesztési alapját a kormány 3 milliárd 49 millió Ft-tal növeli a Metró és más közlekedési beruházás céljára.)

VÁROSRÉSZEK ÉS TELEPÜLÉSCSOPORTOK RENDSZERE BUDAPESTEN ÉS KÖRNYÉKÉN

BUDAPEST KÖRNYÉKÉNEK NÉPESSÉGNÖVEKEDÉSE

1971-1975 között a Fővárosi Tanács összes beruházásainak háromnegyed részét használja fel lakásépítésre. Az új modern lakóházak és lakások építése mellett sor kerül a hozzájuk kapcsolódó közművek és úthálózat kiépítése, valamint – elsősorban az új városnegyedekben – a gyermekintézmények (bölcsődék, óvodák, iskolák), a kiskereskedelem, a szolgáltató ipar bolti és felvevő hálózatának, az egészségügyi, szociális és kulturális alapellátást biztosító intézmények megteremtésére. Közművekre negyven százalékkal többet költenek, mint a harmadik ötéves tervben. A szolgáltató jellegű ágazatok beruházásaira a tanács fejlesztési alapjából több mint 4 milliárd forintot fordít. A szociális és kulturális ágazatot több mint 1,2 milliárd forinttal fejleszti.

2. A FŐVÁROS NÉPESSÉGÉNEK VÁRHATÓ ALAKULÁSA, FOGLALKOZTATOTTSÁG

Budapest lakónépessége 1970-ben meghaladta a 2 milliót, a nappali népesség pedig eléri a 2,3 milliót. Az előzetes becslések alapján a negyedik ötéves tervben a főváros lakóinak száma megközelíti a 2,1 milliót.

A népesség foglalkoztatottsága maximális lesz.

Budapest és környéke 2,1 ezer négyzetkilométeres területén – ha csökkenő mértékben is – a jövőben még tovább fokozódik a népesség tömörülése, mivel az előreszámítások szerint az ország lakosságának egynegyede ide összpontosul.

Ez a körülmény más területek – közlekedés, kommunális ellátás, stb. – fejlesztését sürgeti.

A népességfejlődés tendenciáit vizsgálva a 14 éves és fiatalabb korú gyermekek aránya 1976 után kissé emelkedik, de 1981-re így is alacsonyabb lesz, mint 1966-ban volt. Elsősorban a demográfiai hullám korosztályainak munkábaállása folytán 1976-ig viszonylag magas marad a fiatalabb munkaképes korú népesség számaránya, míg az idősebbeké (40–59 éveseké) 1976-ig csökken.

A népesség elöregedése fokozódik. A produktív népességnek tehát egyre több öreget kell eltartania. Ugyanakkor a férfi-nő arány kiegyenlítettebbé válik, a 60 éven felülieknél viszont a nők száma és aránya továbbra is magas marad.

A foglalkoztatottság szerkezetében is változás várható. Az iparban foglalkoztatottak száma Budapesten a IV. ötéves tervidőszakban még kisebb mértékben emelkedik, majd stagnál és aránya az összes népgazdasági ágazaton belül csökken. Nagyobb arányú növekedés a nem termelő ágazatban várható. A munkaképes korúak számának az össznépességen belüli aránya mérséklődik.

A környéki településeken foglalkoztatottak száma főként az iparban és a nem termelő ágazatokban tovább növekszik. A Budapestre ingázók számának emelkedésére viszont nem lehet számítani. Budapesten a munkaerőszükséglet távlatban nagyobb arányú lesz, mint a hasznosítható munkaerő forrás, így nem csökken a feszültség a főváros munkaerő ellátásában.

Rákospalota modern városközpontja

3. GAZDASÁGPOLITIKAI ÉS VÁROSFEJLESZTÉSI CÉLOK

A városfejlesztési célkitűzéseknek összhangban kell állniuk a gazdaságpolitikai fejlődéssel. Az iparfejlesztés fő iránya, hogy segítse a lakosság életszínvonalának további növekedését, a társadalmi munka hatékonyságának fokozását, a fogyasztási és szolgáltatási igények magasabb színten történő kielégítését.
A Fővárosi Tanács ennek alapján dolgozta ki az 1971–76-os évek fejlesztési programját.
A városfejlesztés fő feladata a tömeges lakástermelés és a lakások gondozása. Ehhez kapcsolódik a közmű és közlekedési hálózat fejlesztése.
Általános követelmény a szolgáltatások minőségének javítása. A szolgáltatásokat nyújtó szervezeteknek és a kereskedelemnek számolniuk kell az életszínvonal emelkedése következtében a szükségletek további differenciálódásával, az igények mennyiségi és minőségi változásával.
A városfejlesztési politikának elsősorban az intenzív jellegű programokat kell támogatnia. A gazdálkodás minden területén a termelékenység és a hatékonyság növelésére, a takarékosságra kell törekedni.

Az új Óbuda

4. A LAKÁSÉPÍTKEZÉSEK ÉS A LAKÁSHELYZET VÁRHATÓ ALAKULÁSA

Budapest, más világvárosokhoz hasonlóan még sokáig lakásgondokkal küzd. A város fejlődését, lakóinak hangulatát ez a gond befolyásolja. Elsőrendű feladat a lakásépítés koncentrálása, az építkezések ütemének meggyorsítása. Budapest és környéke általános városrendezési terve a lakóterületeket a jelenlegi határokon túl nem növeli. Építkezésre a város belsejében maradt üres területeket és a foghíjas területeket kell felhasználni. Indokolt a peremkerületek központi részeinek városias jellegű tömör beépítése és ezzel párhuzamosan a belső városmag rekonstrukciója.

A lakástelepítést elsősorban a Dunával párhuzamos sávban észak felé kell fokozni. A negyedik ötéves tervben minimálisan 85 ezer lakást kell felépíteni Budapesten. A lakásépítkezések ütemének növelése ellenére a főváros lakáshelyzete csak lassan javul.

A kedvezőtlen lakáshelyzet gyorsütemű változására 1980 előtt sajnos nem lehet számítani. A hetvenes évek közepétől ugyanis – a népesedési hullám továbbgyűrűzése miatt – tömegesen jelentkeznek majd a lakásigényükkel az ifjú házasok. Ebben a tervidőszakban – a lakásfelszámolás miatt – a lakásállomány gyarapodása csak mintegy 60 ezerre tehető.

A lakások kétharmad része állami erőből készül. Fellendül a csoportos társasház építkezés és a vállalatok, üzemek, társadalmi szervek is hatékonyabban résztvesznek a fővárosi lakáshelyzet javításában. A következő öt évben – tekintettel a jelenlegi adottságokra – elsősorban két- és többszobás lakások épülnek.

Lakásnagyság	1971–75. években épülő lakások aránya (%)
1 szobás	7
1,5 szobás	11
2 szobás	45
3 és több szobás	37
Összesen:	100

A lakásépítés gyorsabb tempóját segíti a most készülő IV. házgyár. Az állami lakások háromnegyed része paneles, míg a többi – az ugyancsak korszerű – öntött technológiával készül.

A koncentrálás elvét alkalmazva, a következő öt évben mintegy 73 ezer lakást nagy összefüggő területen (lakótelepszerűen) építenek fel. E lakások zöme középmagas épületekben, házgyári termékekből készül és jelentős része a külső kerületek városiasodását segíti.

A lakásépítkezésekkel együtt, elkészül a szükséges közművesítés is, felépülnek a lakosság ellátását biztosító egészségügyi, szociális, stb. intézmények, a kereskedelmi és szolgáltatóipari üzlethálózat.

A Fővárosi Tanács a negyedik ötéves tervben 8,8 milliárd forintot költ az állami tulajdonban levő lakóépületek javítására. Ez az összeg 60%-kal több, mint az előző tervidőszakban.
A lakóház javítási munkák között növekszik a felújítások aránya. A költségráfordítások megoszlása a következő:

	Millió Ft		%	
Felújítási munkák	5 406		61,0	
Ebből: teljes felújítás		3 500		40,0
Karbantartás	2 700		31,0	
Gázbekötés	200		2,0	
IKV-k fejlesztése	500		6,0	
Összesen:	8 806		100,0	

A főváros levegőjének tisztaságát javítja, hogy a negyedik ötéves terv közepéig megvalósul a belváros gáztüzelésre történő átállítása.
A IV. ötéves tervben évente mintegy 100 millió forintot használnak fel a házkezelési és központi műhelyek fejlesztésére, gépesítésének fokozására. Ez lehetőséget teremt olyan kivitelező szervezet működésére, amely öt év alatt mintegy 2,7 milliárd forint épületjavítási munka ellátására képes.
A növekvő lakásépítési és épületjavítási feladatok megvalósításának kulcskérdése a magas- és mélyépítő tevékenység fejlesztése. A lakásépítéssel foglalkozó állami és szövetkezeti építőipar a kevésbé munkaigényes, gépesített ipari módszerek irányában fejlődik. Hasonló a célkitűzés az épületfelújításokat végző építőipari szervezetek fejlesztésében is. Ez utóbbiak feladata lesz a következő években a Belváros és Víziváros rekonstrukciója, a műemlék épületek felújítása, a bauxit betonból készült épületek helyreállítása.

5. ÉPÍTŐIPARI IGÉNYEK ÉS LEHETŐSÉGEK

A főváros építőipari szükségletét jelzi, hogy a magas- és mélyépítő igény a negyedik ötéves tervben mintegy 88 milliárd forint értékű. A Fővárosi Tanács építőipara a teljes építőipari kapacitásnak mintegy 10%-a.
A tanácsi vállalatok és a kerületi tanácsok a következő öt évben főleg házilagos építő szervezeteik teljesítőképességét növelik majd.
Az építési vállalatok ipari bázisát jelentő egyéb vállalatok termelése 1971–75 években 51%-kal nő, a termelékenység pedig 20%-kal emelkedik. Például a lakosságot közvetlenül érintő felvonó javítás a tervidőszak végére a tervek szerint megoldódik. Az építőipari szállítás és gépesítés fejlesztésével várhatóan ellensúlyozni lehet a munkaerő hiányt, de a növekvő magas- és mélyépítőipari feladatok ellátása érdekében továbbra is keresni kell a munkaerő utánpótlást.

A közművekkel szemben az utóbbi években rohamosan növekedett a lakosság és az ipar igénye. Ez az igénynövekedés összefügg a peremtelepülések fejlesztésével, a külső kerületek ellátottsági színvonalának javításával.
A budapesti közműhálózat adottsága – számos területen kedvezőtlen helyzete – rendkívül megnehezíti a szükségleteknek megfelelő gyorsabb ütemű fejlesztést. A fennálló helyzet már hosszabb idő óta a közműellátás erőteljes fejlesztését követelné meg. Elkészültek a távlati közműfejlesztési tervek, melyek a következő 15 évben előirányozták a közműellátásban elmaradt területek folyamatos bekapcsolását a szolgáltatásba, az új lakótelepek előközművesítését és a hálózatnak a várható igényekkel összhangban való növelését. A 15 éves távlati fejlesztési terv első szakasza a IV. ötéves tervidőszak, melyben a rendelkezésre álló fejlesztési források a főbb területeken a közműellátás hatékony fejlesztését biztosítják.

VÍZELLÁTÁS

A vízellátás javítására 1971–75 években a tanácsi fejlesztési alapból 725, a vállalati fejlesztési alapból 909 millió forintot költenek. A vállalati forrásokból 734 millió forintot a meglevő termelőberendezések és a csőhálózat karbantartására fordítanak, s főleg az elavult hálózatot korszerűsítik.
A termelt vízmennyiség 1975-re várhatóan 302 millió köbméter lesz. A napi termelés eléri az 1247 ezer köbmétert, ami 34%-kal több, mint az előző ötéves terv végén termelt mennyiség. Bár a jövőben számíthatunk az ipari üzemek vízfogyasztásának csökkenésére, mégis fontos, hogy a tervbevett ipari vízművek felépüljenek és ezzel is tehermentesítsék a városi vízellátást.
A távlati elképzeléseknek megfelelően a víztermelő berendezések bővítésével egyidőben a vízszállítást (nyomógépházat, nyomóvezetékek, elosztó hálózat) is fejlesztik.
A főváros napi vízigénye évente 20–25 000 köbméterrel nő. Így például már 1980-ban nyári csúcsfogyasztás idején, napi 1,4 millió köbméter vizet kell szolgáltatni. A negyedik ötéves tervben a víztárolók teljesítő képessége 121 ezer köbméterrel bővül. Elkészül a második gellérthegyi medence is, melynek befogadó képessége 100 000 köbméter lesz.
Szeretnők, hogy tizenöt év alatt elérjük a lakosság teljes ellátottságát, ami nemzetközi viszonylatban is számottevő eredmény lesz.

CSATORNÁZÁS

A csatornázás fejlesztésére a IV. ötéves tervidőszakban 1 milliárd forintot költenek tanácsi alapból, 855 millió forintot pedig vállalati alapból. Elsősorban az új lakótelepek szennyvízelvezető csatornahálózatának kiépítése fontos. A csatorna hosszúsága 100 km-rel, összesen 2288 km-re növekszik. A főgyűjtők (Kőbányai,

Ilyen lesz a Duna-part az Árpád-híd és a Margit-híd között

Galváni úti, Rákospalota városközponti, sződligeti, Róbert K. körúti stb.), valamint az átemelő és szivattyútelepek (albertfalvai, angyalföldi, délpesti, kelenföldi, stb.) bővítése és korszerűsítése a legfontosabb. A csatornahálózatba bekapcsolt lakások száma 16%-kal bővül.

GÁZELLÁTÁS

A hétéves fővárosi gázprogramra a tanács fejlesztési alapjából félmilliárd, a vállalati fejlesztési alapból pedig 1,1 milliárd forintot fordítanak. A termelt városi gáz mennyisége 1975-re eléri az évi 650 millió köbmétert. Az átvett földgáz mennyisége az eddiginek kétszeresére emelkedik. A napi fogyasztás több mint 50%-kal nő. A gázfűtéssel ellátott lakások száma megkétszereződik.

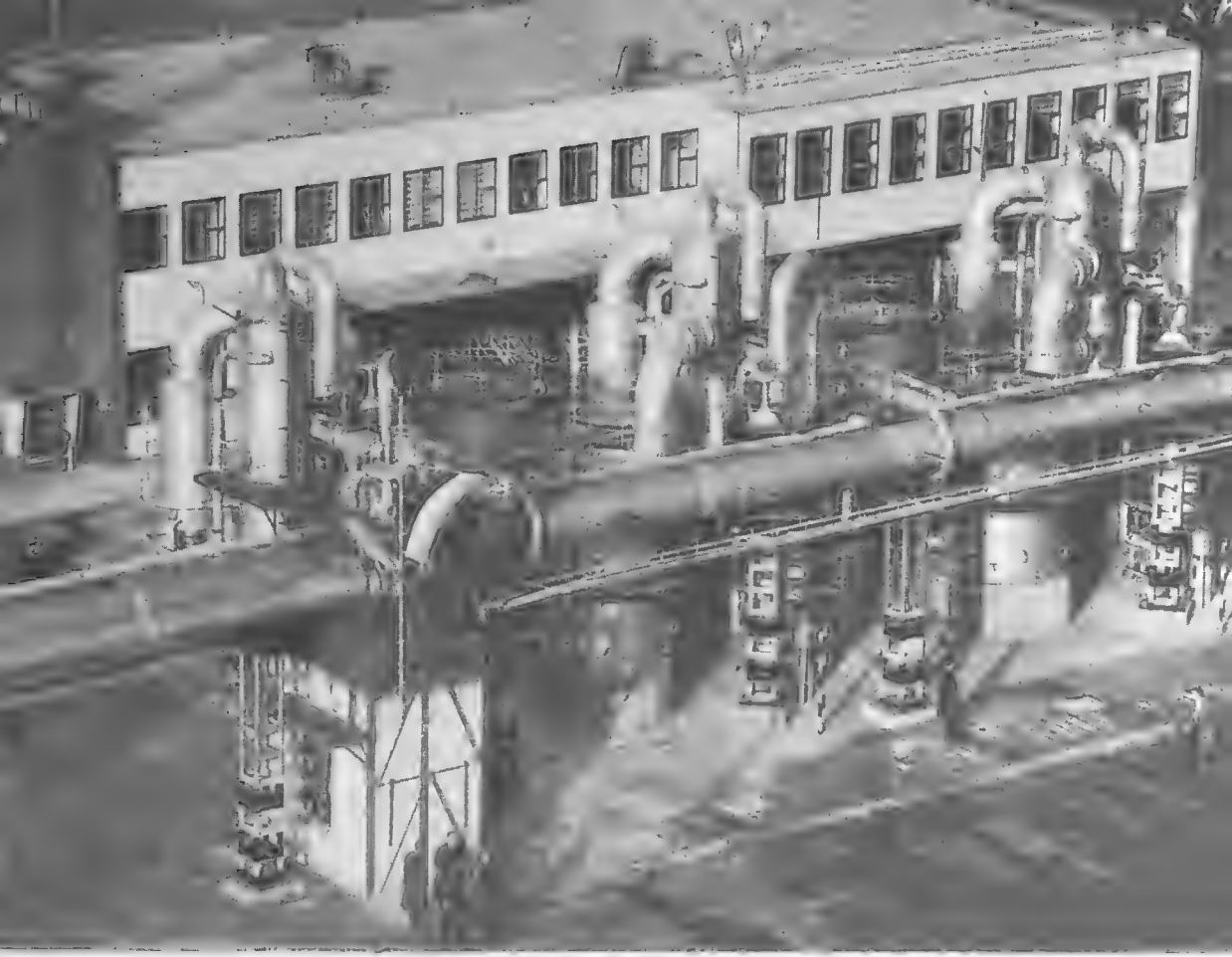

Az új Kőbányai Gázgyár

TÁVFŰTÉS

Az új lakótelepek építésével öt év alatt 77 km-rel növekszik a távfűtő vezetékek hossza és 70 000-rel, – 120 000-re – emelkedik a távfűtéssel ellátott lakások száma.

A VÁROS TISZTASÁGÁRÓL

A gépesítés fokozásával, a járművek és modern gépek beszerzésével jelentősen fejlődik a következő öt évben a fővárosban a köztisztasági tevékenység is. Erre mind a háziszemét elszállítása, mind a növekvő forgalom, az utak fokozott szennyeződése miatt egyre nagyobb szükség van. A város tisztaságának jelenlegi állapota még nem kielégítő.

7. A FŐVÁROS KÖZLEKEDÉSÉNEK FEJLESZTÉSE

A főváros tömegközlekedésével kapcsolatban várhatóan újabb igények keletkeznek. Mindenképpen indokolt a nagymértékű fejlesztés. Az előzetes számítások szerint a villamosutasok szám csökken, de az autóbuszoké tovább növekszik. Ezért megduplázzák az autóbuszok számát. A selejtezés, a javítások elhúzódása miatt azonban alig enyhül az autóbuszok zsúfoltsága.

A tervek szerint – 300 gépkocsival – növekszik a taxik száma.

Tovább folytatódik a közlekedés gerincét alkotó Metró-vonalak építése. Üzembe helyezik a kelet-nyugati vonal második szakaszát és 1,8 milliárd forintos költségvetéssel építik az észak-déli vonalat a Deák tér–Nagyvárad tér közötti szakaszon. A Metróhoz kapcsolódik a szentendrei HÉV vonal burkolat alatti bevezetése a Batthyány-térre. Meghosszabbítják a Mexikói útig és korszerűsítik a kis földalattit. Egyben új kocsiszín és járműtelep is épül a Mexikói úton. Új, modern kocsik indulnak el a Fogaskerekű vonalán is. 400 milliót költenek vágánykorszerűsítésre és további 450 milliót tárolásra, karbantartásra és a zavartalan áramellátásra.

1975-ig a közúti forgalom másfélszeresére nő. A személygépkocsik száma öt év alatt várhatóan ismét megkétszereződik. Ezer lakósra körülbelül nyolcvan személygépkocsi jut.

A várható nagy világvárosi forgalom indokolja az úthálózat nagymértékű fejlesztését. Erre a célra tanácsi alapból és egyedi nagyberuházásból összesen 1600 millió forintot költenek. Ezt a KPM további 600 millió forintnyi támogatással növeli. Ez az összeg csaknem háromszorosa a harmadik ötéves terv előirányzatának!

A forgalom zsúfoltságának enyhítése, de a város szépítése is sürgeti a csomópontok és terek rendezését. E feladatok egy része ugyancsak a Metróhoz kapcsolódik. (Moszkva tér, Déli pályaudvar környéke, Batthyány tér, stb.) De összefügg a főútvonalak bevezető szakaszaival (Hegyalja út – Alkotás utca, Móricz Zs. körtér, Boráros tér, Flórián tér), vagy egyszerűen a nagy forgalom miatt indokolt. (Clark Ádám tér, Kőbánya városközpont, Gellért tér, Margitsziget.) Elkészül a Soroksári út Szentendrei út bevezető szakasza. Gyorsabban számolják fel a vasúti kereszteződéseket. Az előző ötéves időszakban épült négy vasúti kereszteződéssel szemben tíz alul- és felüljáró építése szerepel a tervben. Megkezdődik az Árpád-híd szélesítése is.

A forgalom példátlan arányú növekedése szükségessé teszi a forgalomirányítás fejlesztését, a biztosító- és irányító berendezések korszerűsítését. Erre a következő öt évben több mint 60 millió forintot fordítanak.

Növelni kell a parkolóhelyek számát és ezért a belső városrészekben indokolt a parkoló garázsok építése és az, hogy korlátozzák a nappali áruszállítást.

A főváros közlekedésének elvi és gyakorlati problémáit Budapest Közlekedésfejlesztési Terve tartalmazza.

BUDAPEST-KÖRNYÉKE SZEMPONTJÁBÓL JELENTŐS ÚTVONALAK

Budapest-környék határa

Budapest határa

Autópálya

A környék szempontjából jelentős egyéb útvonal

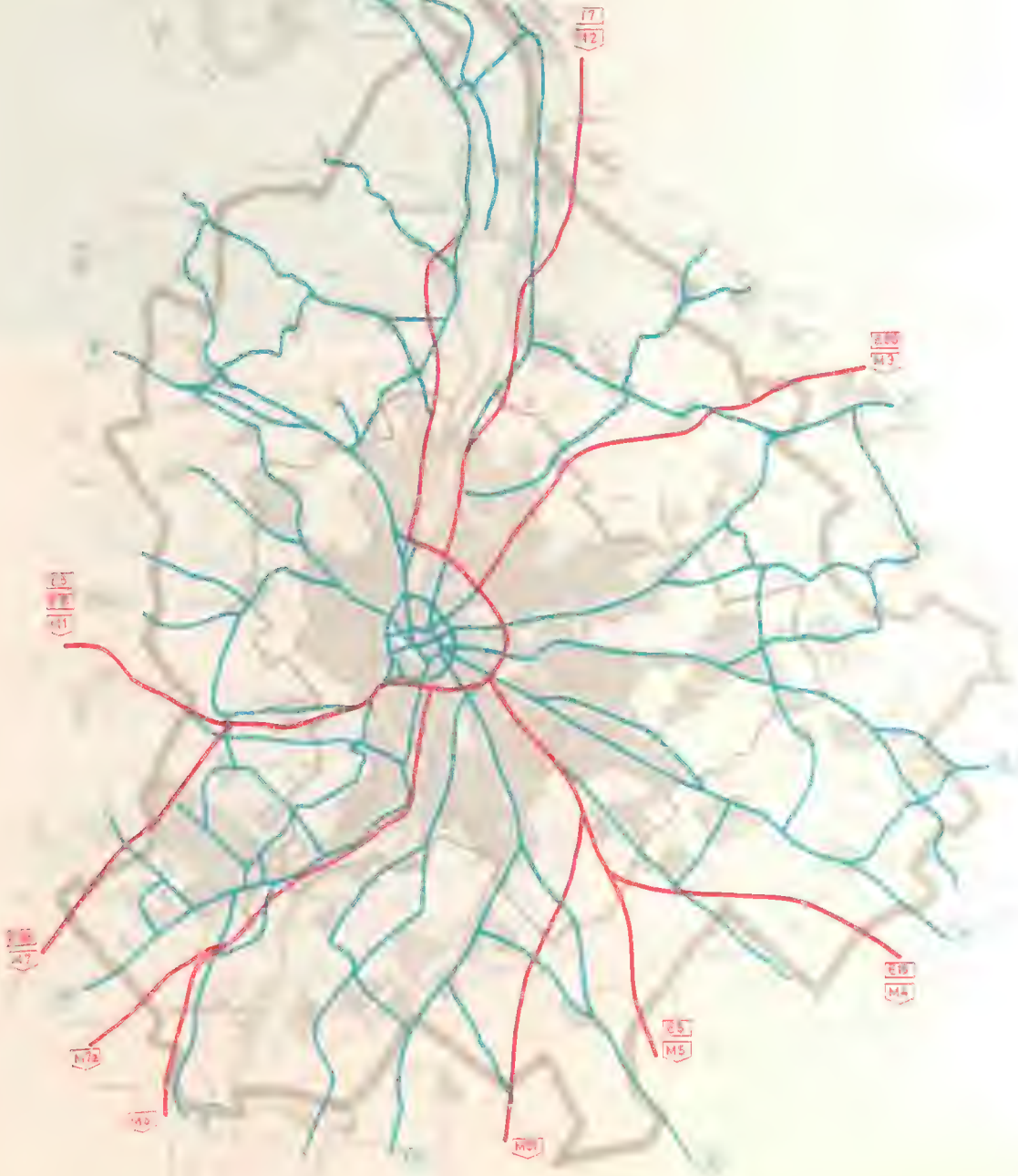

Újpest városközpontjának rekonstrukciós terve

8. A NEM TERMELŐ ÁGAZATOK FEJLESZTÉSE

A várospolitikai feladatok között közismert a lakosság életkörülményeinek alakulását befolyásoló nem termelő ágazatok, szolgáltatások fontossága. Az anyagi javakkal és szolgáltatásokkal való ellátottság magas színvonala a szocialista társadalom jellemzője. A társadalmi és gazdasági fejlődés hatására a lakosság fogyasztásában érzékelhető változásokkal együtt kell fejlődnie a nem termelő ágazatok – köztük a kiskereskedelmi és helyi ipari szolgáltatás – hálózatának is.

KERESKEDELEM

A tanácsi kiskereskedelem áruforgalma a negyedik ötéves tervben a jelenlegi egyharmadával növekszik. Az átlagot meghaladó – 39%-os – fejlődés a vegyes iparcikkeknél várható. A vendéglátóipar fejlődése az átlag alatt marad. A kiskereskedelmi bolthálózat fejlesztésére elsősorban a külső városrészekben, illetve az új lakótelepeken kerül sor. Ezzel csökken a külső és belső városrészek közötti különbség. A korszerűbb kiszolgálási formákkal, az előrecsomagolás elterjesztésével a kereskedelem növelni kívánja kulturáltságát, teljesítőképességét. A városrendezési tervekkel összhangban fejlesztik az ABC-áruház hálózatot, újabb bevásárló központo-

A Budapesti Műszaki Egyetem és kollégium új épületei

kat teremtenek. A belső kerületek hálózatfejlesztését alapvetően a Budapesti Nagy áruház, a belvárosi üzletközpont, a Baross téri szuperett és az óbudai áruház építése jelenti majd.
A IV. ötéves terv végére a kiskereskedelmi hálózat 100 ezer m^2-rel bővül. Az újabb üzletek elsősorban az új lakónegyedekhez kapcsolódnak.

HELYI IPAR ÉS SZOLGÁLTATÁS

A helyi ipar termelésének bővítése elsősorban magasabb műszaki felkészültséggel és újabb vidéki telepek működésével oldható meg. A nagyobb termelési feladatokat úgy kell megoldani, hogy közben a helyi iparban foglalkoztatottak létszáma ne emelkedjék jelentősen.
Azokból az árucikkekből, amelyeket a lakosság naponta vásárol, különösen fontos a mennyiségi és a minőségi termelés fokozása. Elő kívánjuk segíteni többek között az igényeknek megfelelő minőségű és választékú sütőipari termékek előállítását és ennek érdekében fejlesztjük a sütőipari üzemeket. A termelés és szállítás gépesítésével, korszerű göngyölegek alkalmazásával javítani fogjuk az ásványvíz, szikvíz és üdítőital ellátást.
A tartós fogyasztási cikkek tömege megköveteli a lakosság részére végzett javító-

szolgáltató tevékenység kiterjesztését, a valóban minőségi munkát. A háziasszonyok joggal várják az időtrabló otthoni tennivalóik könnyítését. Az egy főre jutó évi mosási szolgáltatás mennyiségét mintegy 62%-kal, a lakáskarbantartást 66%-kal, a személygépkocsi javítást és karbantartást 115%-kal kívánjuk növelni.

IDEGENFORGALOM

Budapest évi idegenforgalma meghaladja a két- és fél milliót, de a város vonzerejének fokozódásával várható, hogy még többen látogatnak hazánkba. Az ország különböző vidékeiről is mind több kiránduló csoport érkezik. Budapest meglátogatása ma már külön program. Ezért gyorsítani kell a szállodaépítési programot, továbbá a budapesti gyógyfürdők vonzerejét hasznosítani kell.
A budai Vár helyreállítása a IV. ötéves tervben befejeződik és a Palotában, illetve a környező épületekben helyezik el az ország jelentős kulturális intézményeit, értékeit. A Margitszigetet és természeti adottságait a jelenleginél jobban kell felhasználni, őrizve a sziget gyógyfürdő és üdülő jellegét. A következő években sor kerül a Népliget rendezésére. Folytatódik a Római-part fejlesztése. A budai hegyvidék turisztikai és sportlehetőségeit is jobban ki kell használni.

EGÉSZSÉGÜGY

Budapestnek az egészségügyi, szociális és kulturális ellátásban országosan is meghatározó szerepe van.
A kórházi ágyszám megkívánt ütemű fejlesztésére a IV. ötéves tervben, illetve az azt követő években kerül sor. A meglevő kórházak területén tervezett pavilonok építése elkezdődött, de csak a IV. ötéves terv első éveiben fejeződik be. A jelenlegi gondokon a tervezett délpesti kórház megépítése fog enyhíteni.
A rendelőintézet szakorvosi munkaórák száma 1971–1975 években összesen 1400 órával növekszik. Újabb orvosi körzeteket szerveznek, 45-öt a felnőttek, 26-ot a gyermekek ellátására, főleg a külső kerületekben és az új lakótelepeken. Befejeződik a Gyáli úti, a Tétényi úti, a Rákos-úti és a Ferihegyi úti szakorvosi rendelőintézetek építése, valamint a X. és a XX. kerületi rendelőintézetek bővítése. A tervidőszak végén az egy körzeti orvosra jutó felnőtt lakosok száma 2230, az egy gyermekorvosra jutó gyermekek száma pedig 960–1000 körül lesz.
Az anya- és gyermekvédelem területén a születési gyakoriság növekedése szükségessé teszi a bölcsődei férőhelyek számának további emelését, ezért – főleg az épülő lakótelepeken – mintegy 3000 új bölcsődei férőhely létesül, 1260-nál több, mint a megelőző tervidőszakban. A fejlesztés következtében 27%-ról 30%-ra javul a bölcsődés korúak elhelyezési lehetősége.
Számolunk azzal, hogy tovább fokozódik az óvodai elhelyezés iránti igény, mert emelkedik az óvodáskorúak száma. A tervidőszakban 9,9 ezer óvodai férőhely

létesül, legnagyobbrészt az új lakótelepeken. Ezzel azonban megközelítően sem lehet biztosítani az 1970. évi színvonalat, ezért e területen is további erőfeszítések szükségesek. Az időskorúak szociális elhelyezésének javítására 900 férőhellyel bővítik a szociális otthonok befogadóképességét.

A KÖZOKTATÁS ÉS A NÉPMŰVELÉS FEJLESZTÉSE

A IV. ötéves tervben – túlnyomórészt az új városnegyedekben – 1975-ig 628 új osztályterem készül. Az egy osztályteremre jutó tanulók száma öt év múlva is csak az 1970-es szinten marad. A külső kerületek általános iskolai ellátottsága javul, egyes kerületekben azonban még nem lehet megszüntetni az iskolák zsúfoltságát. Kedvezőbben alakul a középiskolások helyzete, mert az általános iskola VIII. osztályát végzők számának folyamatos csökkenésével a továbbtanulási igény is mérséklődik. Az egy osztályra jutó tanulók száma az 1970-es 41 főről 34-re csökken. Többen tanulnak szakközépiskolában; arányuk a következő öt évben 51,9%-ról 60%-ra emelkedik. A középiskolák hálózatát jelentősen korszerűsítik, növelik az előadótermek, a szakközépiskolai műhelytermek számát és javítják felszereltségét. A fizikai dolgozók tehetséges gyermekeinek középiskolai továbbtanulását továbbra is tervezett pedagógiai és szociális intézkedésekkel segítik. Így például 500 férőhellyel bővítik a diákotthonok befogadóképességét.

A tanácsi népművelési intézmények fejlesztését főleg a külső kerületekben és a nagyobb új városrészekben folytatják hatékonyabban. Filmszínházat, klubkönyvtárat, stb. elsősorban lakónegyedek közelében építenek. A tanácsi színházak közül befejeződik a Bábszínház teljes átépítése. Bővül a Szabó Ervin könyvtár hálózata. Folytatódik az Állatkerti rekonstrukció is.

A szabadidő tartalmasabb kihasználásáért megváltozik a művelődési otthonok tevékenységének jellege. A jövőben a klubtípusú intézmények szerveznek programokat a fiatalság, az egész lakosság részére. Minden bizonnyal eredményesebb lesz a területi közművelődés.

★

Nagy munkát végeztünk, de az előttünk álló feladatok sem kisebbek, sőt! Budapest fejlesztése szerteágazó feladatokat állít elénk. Ezek megoldásához minden társadalmi erő egybekapcsolása, minden vállalat és intézmény, az összes fővárosi lakos és minden itt dolgozó ember összefogása, anyagi és emberi áldozatvállalása szükséges. A budapestiek már számtalanszor tanúsították odaadásukat, felelősségüket az ország fővárosáért, mindennapos környezetünkért, otthonunkért. Ez az odaadás, a szocializmus építésében eddig elért sikereink biztosítják, hogy az előttünk álló tennivalókkal is sikeresen megbirkózunk.

TARTALOM

Előszó

I. A gazdasági fejlődés a III. ötéves terv időszakában

1. Ipar 11
   - Termelési és gazdasági eredmények az iparban 11
   - Az ipar munkaerőhelyzete és beruházásai 14
   - A termelőerők felhasználásának hatékonysága 15
   - A műszaki fejlesztés, gyártmány struktúra, korszerűség 16
2. Építőipar 18
   - Az építőipar termelésének alakulása, igények 19
   - Munkaerőhelyzet, termelékenység, műszaki színvonal 22
3. Budapest mezőgazdasága 24

II. A fővárosi lakosság életkörülményeinek alakulása

1. A népességi viszonyok jellemzői 29
2. A jövedelmek alakulása és a felhasználás jellemzői 32
   - A lakosság fogyasztása 33
   - A kiskereskedelmi forgalom alakulása, árak 35
   - Az üzlethálózat fejlődése 37
3. A főváros lakáshelyzete 38
4. A lakosság által igénybevett anyagi jellegű szolgáltatások 43
   - Közművek 43
   - A helyi közlekedés alakulása 48
   - Javító-szolgáltató tevékenység 49
5. Egészségügyi és szociális ellátás, kulturális viszonyok 52
   - Az egészségügyi helyzet 52
   - Gondoskodás az anyákról, a gyermekekről és az öregekről 54
   - Iskolázottság, oktatás 56
   - Művelődési, szórakozási igények, lehetőségek 59

III. Budapest továbbfejlesztésének perspektívája

1. A fővárosi tanács IV. ötéves tervének fejlesztési előirányzatai 63
2. A főváros népességének várható alakulása, foglalkoztatottság 66
3. Gazdaságpolitikai és városfejlesztési célok 67
4. A lakásépítkezések és a lakáshelyzet várható alakulása 69
5. Építőipari igények és lehetőségek 70
6. A főváros közműveinek fejlődése 71
   - Vízellátás 71
   - Csatornázás 71
   - Gázellátás 72
   - Távfűtés 73
   - A város tisztaságáról 73
7. A főváros közlekedésének fejlesztése 74
8. A nem termelő ágazatok fejlesztése 76
   - Kereskedelem 76
   - Helyi ipar és szolgáltatás 77
   - Idegenforgalom 78
   - Egészségügy 78
   - A közoktatás és a népművelés fejlesztése 79

HOTEL BUDAPEST